พระบรมสารีริกธาตุที่วัดประยุรวงศาวาส

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

พระบรมสารีริกธาตุ
ที่วัดประยุรวงศาวาส

พระบรมสารีริกธาตุ
ที่วัดประยุรวงศาวาส

พระธรรมโกศาจารย์ : ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์

(๑)

ที่ระลึกในวโรกาสที่

พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต

น.ธ.เอก, ป.ธ. ๕, พ.ม., พธ.บ., M.A.,Ph.D.

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหาร เอชาลองส์ โลซานน์

ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตร

ชั้นพิเศษ

ที่

พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

วันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐

พระบรมสารีริกธาตุ

© ที่วัดประยุรวงศาวาส

โดย...พระธรรมโกศาจารย์ : ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์

พิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ : ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ในวโรกาสที่ พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต น.ธ.เอก,ป.ธ.๕,พ.ม., พธ.บ.,M.A.,Ph.D. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร, ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหาร เอชาลองส์ โลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ ที่ **พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ**

ที่ปรึกษา :
พระราชปริยัติดิลก　พระราชธรรมวาที
พระราชปฏิภาณมุนี　พระสุนทรวิหารการ
พระวิสุทธิภัทรธาดา　พระครูสุทธิปริยัตยาทร

บรรณาธิการ :
พระครูโสภณปริยัตยานุกิจ　พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์)
พระมหาสุเชษฐ์ สุเชฏฺโจ　พระปลัดจักราวุธ ญาณวีโร
พระมหาผล วิเชฏฺฐสมโณ　พระครูปลัดศักรินทร์ ปญฺญาธโร
พระหม่อมหลวงเกษมศรี เขมธมฺโม

ผู้พิมพ์ถวาย : คณะสหธรรมิกและญาติธรรม

พิมพ์ที่ : **นิติธรรมการพิมพ์ (หจก. เชน ปริ้นติ้ง)**

๗/๕๘๒ หมู่ ๕ ต.บางใหญ่ อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี
๑๑๒๔๐ โทร. ๐๒-๙๐๓-๐๙๗๘, ๐๘๑-๓๐๙-๕๒๑๔
E-mail : niti2512@hotmail.com, niti2512@yahoo.co.th

สัมปสาทนียพจน์

ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๐ นี้ **ท่านพระครูสาราณียคุณ** (สนั่น สิริสมฺปนฺโน น.ธ.เอก, ป.ธ.๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และรองประธานองค์การศึกษาวัดประยุรวงศาวาส ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ **เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวงชั้นพิเศษ ในราชทินนามเดิม** และ **ท่านพระมหาสุทิน ปณฺฑิโต** ป.ธ.๕, พธ.บ., M.A., Ph.D. ปฏิบัติศาสนกิจเป็นพระธรรมทูต ณ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ได้รับพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ เป็น**พระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ** ในราชทินนามที่ **พระครูบัณฑิต ธรรมวิเทศ**

การที่มีพระเถระของวัดประยุรวงศาวาสได้รับพระราชทานเลื่อนและตั้งสมณศักดิ์พร้อมกันในปีเดียวกันถึงสองรูปคราวนี้ ได้นำความเป็นมงคลมาสู่คณะสงฆ์ และอุบาสกอุบาสิกาชาววัดประยุรวงศาวาสเป็นอย่างยิ่ง

ท่านพระครูทั้งสองนั้น เป็นพระเถระที่มีปฏิปทามั่นคงในพระพุทธศาสนา มีศีลาจารวัตรเรียบร้อยดีงาม มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ทรงความรู้ความสามารถ และเสียสละช่วยเหลือในกิจการงานของวัดด้วยดีเสมอมา โดยที่ท่านพระครูสาราณียคุณ นอกจากจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะรองประธานองค์การศึกษาของวัดประยุรวงศาวาส และช่วยแบ่งเบาภาระธุระในฐานะผู้ช่วยเจ้าอาวาสอย่างเต็มกำลังความสามารถแล้ว ท่านยังได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะพระธรรมทูต ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ส่วนท่านพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศนั้น ได้รับภารธุระงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างประเทศในนามของวัดประยุรวงศาวาส ได้เป็นอย่างดี

นับว่าเป็นการประกาศชื่อเสียงของวัด ในนานาอารยประเทศได้อย่างเหมาะสม

ในโอกาสอันเป็นมงคลที่ท่านพระครูทั้งสองเข้ารับประทานสัญญาบัตรพัดยศ ในวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ นี้ คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสยังได้จัดให้มีการเจริญพระพุทธมนต์ถวายมุทิตาสักการะตามประเพณีนิยม

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลจริยาสัมมาปฏิบัติที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัยอำนวยพรให้ท่าน**พระครูสาราณียคุณ** และ**พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ** เจริญงอกงามไพบูลย์ในพระบวรพุทธศาสนา และเพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ตลอดกาลเป็นนิตย์เทอญ.

(พระธรรมโกศาจารย์)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เจ้าคณะภาค ๒

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

มุทิตาพจนกถา

ในวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ให้ ดร.พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต (ทองเชื้อ) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ., M.A., Ph.D. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหาร เอชาลองส์ โลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวงชั้นพิเศษ ที่ **พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ** พระมหากรุณาธิคุณนี้ นำความโสมนัสยินดีมาสู่คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร คณะศิษยานุศิษย์ และท่านที่มีความเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง

ท่านพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ เป็นพระเถระที่เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ คือ มีความรู้ความสามารถดี ปฏิบัติชอบ และประกอบหิตานุหิตประโยชน์เป็นอเนกประการ ท่านพระครูได้ฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเอง จนสำเร็จเปรียญธรรม ๕ ประโยค ทางโลกก็จบปริญญาเอก หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้รับมอบหมายให้ไปปฏิบัติหน้าที่เป็นพระธรรมทูตสายยุโรป ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เป็นเวลานานนับสิบปี และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยดีเสมอมา คุณูปการที่ท่านพระครูฯ ได้ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศ เป็นเหตุให้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ครั้งนี้ นับว่ามีความเหมาะสมดีด้วยประการทั้งปวง

ขอพรแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญบารมีที่ได้บำเพ็ญแล้ว จงมารวมกันเป็นพลวปัจจัย อภิบาลประทานพรให้ท่านพระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ มีความเจริญรุ่งเรืองในพระบวรพุทธศาสนายิ่งๆ ขึ้นไป เพียบพร้อมด้วยจตุรพิธพรชัย คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ยิ่งด้วยปฏิภาณ ธรรมสารสมบัติ ประสบแต่สิ่งที่พึงปรารถนา ตลอดกาลเป็นนิตย์ เทอญ.

(พระวิสุทธิภัทรธาดา)

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร มจร.

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

คำปรารภ

ในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ให้ **พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต** น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D.ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวง-ศาวาสวรวิหารแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร, ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหาร เอชาลองส์ โลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษที่ **พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ** วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

พระมหากรุณาธิคุณในครั้งนี้ นำความปลาบปลื้มปีติยินดีมาสู่คณะสงฆ์ อุบาสกอุบาสิกา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ญาติมิตร คณะเพื่อน กัลยาณมิตร สหธรรมิก ศิษยานุศิษย์และ ท่านที่เคารพนับถือในท่านพระครูอย่างหาที่สุดมิได้

ด้วยปรารภเหตุอันเป็นมงคลนี้ จึงได้ประสานงานและดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือพระบรมสารีริกธาตุที่วัดประยุรวงศาวาสของ **พระธรรมโกศาจารย์ : ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์** เพื่อถวายและมอบเป็นธรรมบรรณาการแด่ผู้มาร่วมแสดงมุทิตาสักการะในงาน

ขออนุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย องค์หลวงพ่อพระพุทธนาคสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายและอานิสงส์แห่งธรรมทานครั้งนี้จงมีส่วนเพิ่มบารมีธรรมใน **พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ** ให้มีความเจริญงอกงาม

ไพบูลย์ ในร่มธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายิ่งๆ ขึ้นไปตลอดกาลนาน

ขออำนาจพระคุณดังกล่าว จงมาดลบันดาลประทานพรให้คณะสาธุชนทุกๆ ท่านที่มีส่วนร่วมพร้อมทั้งครอบครัว จงประสบแต่ความสุขความเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ปรารถนาสิ่งใดซึ่งอยู่ในวิสัยขอให้สำเร็จโดยชอบธรรม ด้วยกันทุกท่านทุกคน เทอญ

คณะผู้จัดทำ
คณะสหธรรมิกและญาติธรรม

พระมหากรุณาธิคุณ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยที่คนไทยนับถือ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์เป็นพุทธมามกะ และเอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงอยู่คู่กับชาติไทยตลอดมา

การสถาปนาตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นราชประเพณีมาแต่โบราณกาล เป็นพระราชสักการะที่องค์พระมหากษัตริย์พระราชทานถวายแด่พระมหาเถรานุเถระผู้ทรงคุณงามความดี บำเพ็ญหิตานุหิตประโยชน์แก่สถาบันชาติ ศาสนา และองค์พระมหากษัตริย์ ผู้สมควรได้รับยกย่องสรรเสริญให้ดำรงสมณฐานันดรตามสมควรแก่ฐานานุรูป เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณของพระมหาเถรานุเถระรูปนั้นๆ ให้ปรากฏ

ในมหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงกรุณาโปรดพระราชทานตั้งสมณศักดิ์ให้ **พระมหาสุทิน ปณฺฑิโต** น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร,ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหาร เอชาลองส์ โลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ ที่ **พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ**

พระมหากรุณาธิคุณนี้ นับเป็นเกียรติประวัติอันสูงส่งแก่คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร นำความปลาบปลื้ม โสมนัสมาสู่คณะศิษยานุศิษย์ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์อย่างหาที่สุดมิได้

คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกาตลอดถึงศิษยานุศิษย์รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่งตลอดไป

ขอถวายพระพร

พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

(สุทิน ปณฺฑิโต น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พธ.บ., M.A., Ph.D.)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

ประธานสงฆ์วัดพุทธวิหาร เอชาลองส์ โลซานน์

ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ประวัติและผลงาน

พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ

(สุทิน ปณฺฑิโต น.ธ.เอก,ป.ธ.๕,พ.ม.,พธ.บ.,M.A.,Ph.D.)

****

๑. ชื่อ พระมหาสุทิน ฉายา ปณฺฑิโต นามสกุล ทองเชื้อ อายุ ๔๙ พรรษา ๒๙ วิทยฐานะ น.ธ.เอก, ป.ธ.๕, พ.ม., พธ.บ., M.A.,Ph.D.

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง

- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- ประธานสงฆ์ วัดพุทธวิหารเอชาลองส์ โลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

๒. สถานะเดิม

ชื่อ สุทิน นามสกุล ทองเชื้อ เกิดวัน ๗ ฯ ๑๒ (๒) ปีระกา ตรงกับวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๐๐ บิดาชื่อ นายมั่น มารดาชื่อ นางแพ อยู่บ้านเลขที่ ๗๓ หมู่ ๒ ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. บรรพชา/อุปสมบท

วัน ๖ ๒ ฯ ๘ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ ณ วัดดอนมะนาว ตำบลดอนมะนาว อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

พระอุปัชฌาย์ **พระวิบูลเมธาจารย์** (เก็บ ภทฺทิโย) วัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พระกรรมวาจาจารย์ **พระครูพิศาลธรรมโกศล** (สุพจน์ กญฺจนโก) วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พระอนุสาวนาจารย์ **พระสิรินันทเมธี** (สะอิ้ง สิรินนฺโท) (ต่อมาได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ **พระราชปริยัติสุธี)** ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี และผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป่าเลไลยก์ อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี

๔. วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๕๑๑ สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดดอนมะนาว ตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๑๕ สอบได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๒๑ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียน

วัดประยุรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๒๐ สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๕) โรงเรียนบาลีอบรมศึกษา วัดสระเกศ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๕๒๔ สอบได้ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (พก.ศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๒๕ สอบได้ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (พ.ม.) กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๒๕ สำเร็จปริญญาพุทธศาสตร์บัณฑิต (พธ.บ.) สาขาปรัชญาศาสนาม หาจุฬาลงกรณราช-วิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

พ.ศ. ๒๕๒๙ สำเร็จปริญญามหาบัณฑิต (M.A.) สาขาปรัชญามหาวิทยาลัยมัทราส ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จปริญญาดุษฎีบัณฑิต (Ph.D.) สาขาปรัชญา มหาวิทยาลัยพาราณสี ประเทศอินเดีย

พ.ศ. ๒๕๒๖ สำเร็จการอบรมพระธรรมทูต รุ่นที่ ๒ ณ วัดสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูต จักรวรรดิราชาวาส

ความชำนาญ

ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา งานพระธรรมทูต งานด้านการศึกษา งานวิชาการด้านศาสนาและปรัชญา ภาษาอังกฤษ งานสารบรรณ ฯลฯ

๕. งานปกครอง

พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระอารามหลวง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๔๑-ปัจจุบัน
ได้รับแต่งตั้งเป็นประธานสงฆ์ วัดพุทธวิหาร เมืองเอชาลองส์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

๖. งานการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๙ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำสำนักเรียน วัดดอนเจดีย์ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.๒๕๒๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการสนามหลวง แผนกธรรม

พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ประจำ ร.ร.พอ.มจร. สาขา ร.ร.สมุทรสาคร-บูรณะ ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๒๘ ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการตรวจธรรมระดับนวกภูมิ ของคณะสงฆ์ ภาค ๑๔

พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับเกียรติบัตร สาขากรรมการตัดสินประกวดบรรยายธรรม ของศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๓๑
ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้เป็นผู้ช่วยงานตรวจธรรมสนามหลวงเจ้าคณะภาค ๑๕

พ.ศ. ๒๕๒๙-ปัจจุบัน
ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าสำนักเรียนให้เป็นกรรมการควบคุมการสอบธรรมสนามหลวงสำนักเรียนวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

(๑๕)

๗. การศึกษาสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๔๘ จัดตั้งกองทุนการศึกษา ชื่อบัญชีโดย CHARITY FUNDS FOR THE POOR STUDENTS IN THAILAND ธนาคารกรุงเทพ จำกัดมหาชน สาขาธนบุรี

พ.ศ. ๒๕๕๐ เพิ่มทุนเข้ากองทุนการศึกษา เป็นชื่อบัญชีโดย CHARITY FUNDS FOR THE POOR STUDENTS IN THAILAND ธนาคารกรุงเทพ จำกัดมหาชน สาขาธนบุรี

พ.ศ. ๒๕๔๖ แจกทุนการศึกษา แก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (ศพอ.ป.)

พ.ศ. ๒๕๔๗ แจกทุนการศึกษา แก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (ศพอ.ป.)

พ.ศ. ๒๕๔๘ แจกทุนการศึกษา แก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๙ แจกทุนการศึกษา แก่เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (ศพอ.ป.)

๘. งานสาธารณูปการ

พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ให้เป็นกรรมการ สาธารณูปการวัดประยุรวงศาวาส มีหน้าที่ควบคุมดูและการก่อสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร และจัดหาทุนในการก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะในพระอาราม

พ.ศ. ๒๕๔๒
- ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสให้เป็น คณะกรรมการ ควบคุมการก่อสร้างต่อเติมโรงครัว โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
- ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาสให้เป็นคณะกรรมการสร้างกุฏิสงฆ์คณะ ๑๓

วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๐ สร้างวัดพุทธวิหาร เมืองเอชาลองส์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นวัดเครือข่ายของวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๕ ปฏิสังขรณ์หลังคา และสร้างห้องปฏิบัติธรรมวัดพุทธวิหาร เมืองเอชาลองส์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

๙. งานสาธารณสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้นำคณะบริจาคทรัพย์ เพื่อปรับปรุงห้องศาสนพิธีโรงเรียนส่งเสริม พระพุทธศาสนา วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๔๗ บริจาคทรัพย์ เพื่อบูรณะพระอุโบสถวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

(๑๗)

ผู้อุปถัมภ์จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก

ในวโรกาสได้รับพระราชทานสมศักดิ์ พระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ ที่

พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ (สุทิน ปณฺฑิโต)

****

ที่	ชื่อ-สกุล	จำนวน
๑.	พระศรีธวัชเมธี วัดราชบุรณะ	๔,๐๐๐.- บ.
๒.	พระครูปลัดชน ชุติมนฺโต วัดไทยมิวนิค เยอรมนี	๒๐๐.- €
๓.	พระครูสังฆรักษ์สมชัย อกฺกโชโต	
	วัดพุทธวิหาร สวิตเซอร์แลนด์	๑๕๐.- CHF.
๔.	พระครูไพบูลสรกิจ (สุรีย์) วัดพุทธวิหาร สวิตฯ	๒๐๐.- CHF.
	และอุปถัมภ์ไทยธรรมถวายแด่พระสงฆ์	๔,๙๐๐.- บ.
๕.	พระครูสุธีปัญญาวุธ วัดราชบูรณะ	๒,๐๐๐.- บ.
๖.	พระครูสุภกิจจานุรักษ์ วัดแก้วฟ้าฯ	๒,๐๐๐.- บ.
๗.	พระมหาไพฑูรย์ พฺยาทสฺสาวี วัดพุทธวิหาร สวิตฯ	๓,๐๐๐.- บ.
๘.	พระมหาวุฒิพงษ์ วุฑฺฒิวํโส	๕๐๐.- บ.
๙.	พระมหาผล วิเชฏฺฐสมโณ	๑,๐๐๐.- บ.
๑๐.	คุณเกษม + คุณมาลี จิวราช และครอบครัว	๕,๕๐๐.- บ.
๑๑.	คุณมาลินี ใจเทศ (เจ๊เอ)	๓,๐๐๐.- บ.
๑๒.	คุณธีระพงศ์ ทางทอง	๕๐๐.- บ.
๑๓.	คุณวีรสันต์ + คุณแม่ทองมี สุวรรณศรี GERMANY	๓๐.- €
๑๔.	Franz + Rabiab Hösle GERMANY	๑๐๐.- €
๑๕.	S. Korb GERMANY	๑๐๐.- €
๑๖.	Panomt Joachim Weiss GERMANY	๕๐.- €
๑๗.	Sudaporn Neumann GERMANY	๓๐.- €
๑๘.	และผู้มีจิตศรัทธา	

ผู้อุปถัมภ์ถวายสิ่งของที่ระลึก

ในวโรกาสได้รับพระราชทานสมศักดิ์ พระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ ที่

พระครูบัณฑิตธรรมวิเทศ (สุทิน ปณฺฑิโต)

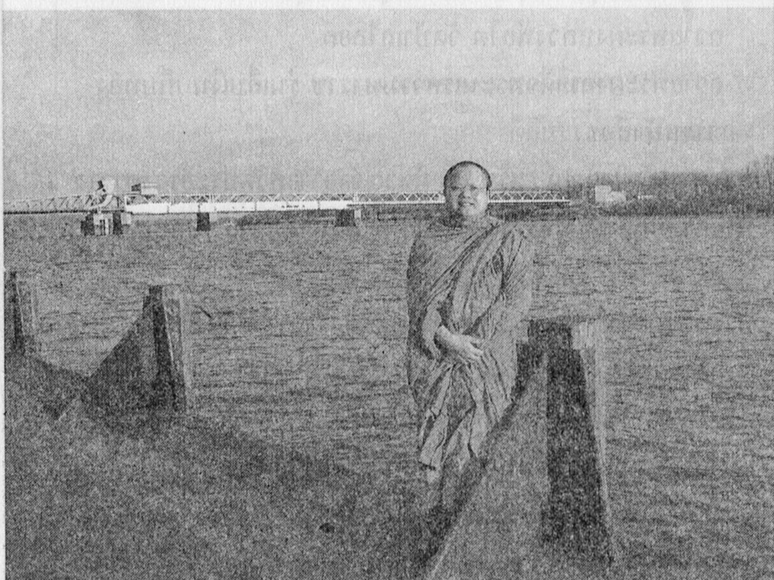
****

ที่	รายการ
๑.	พระราชปริยัติสุธี เจ้าคณะจังหวัดสุพรรณบุรี
	- ถวายพระผงหลวงพ่อโต วัดป่าเลไลยก์
	- ถวายพระผงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช รุ่นเก็บเงิน เก็บทอง
	- ถวายหนังสือธรรมคีติ
๒.	พระครูปลัดศีลวัฒน์ (สุรินทร์) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
	พระครูใบฎีกาบรรเทา จนฺทสาโร, พระมหาสมชาย ปภสฺสโร
	- ถวายพระผงพุทธชินราช ๕๐๐ องค์
๓.	พระครูวินัยธรวิเชียร วชิรธมฺโม ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
	- ถวายน้ำแก้ว ๒๐ กล่อง
๔.	คุณประภาภรณ์ + คุณวิชิต โรจนวงศ์
	- ถวายความสะดวกพาหนะการเดินทางในวันเข้ารับ
๕.	พ.อ. (พิเศษ) ไชยนาจ ญาติฉิมพลี
	- ถวายจตุคาม-รามเทพ ๑๒๐ ปี กห. ๒๐๐ องค์
๖.	และผู้มีจิตศรัทธา

(๒๐)

คำนำ

วัดประยุรวงศาวาสเป็นสำนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาและรับภาระพระพุทธศาสนาด้านการเทศนาสั่งสอนอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่สมัยที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่ ป.ธ. ๙) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ อดีตเจ้าอาวาสรูปที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๕ ในสมัยรัชกาลที่ ๓

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นสหายธรรมคู่เทศน์ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) วัดระฆังฯ สหายธรรมทั้งสองรูปเจริญรุ่งเรืองในพระพุทธศาสนามาไล่เลี่ยกัน ดังจะเห็นได้ว่าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะเมื่อพ.ศ. ๒๔๐๐ ส่วนสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะเมื่อพ.ศ. ๒๔๐๗

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) มีชื่อเสียงเป็นที่จดจำมาถึงปัจจุบันก็เพราะพระพิมพ์สมเด็จวัดระฆังอันศักดิ์สิทธิ์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เป็นที่รู้จักจดจำมาจนถึงปัจจุบันก็เพราะ เป็นแม่แบบเทศนาลีลาสาลิกาป้อนเหยื่ออันเลื่องชื่อของสำนักวัดประยุรวงศาวาส

ปีนี้ทางวัดประยุรวงศาวาสได้ค้นพบพระเครื่องที่ทางวัดเชื่อว่าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) สร้างบรรจุไว้ในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ จึงตั้งชื่อพระเครื่องนี้ว่าพระสมเด็จวัด

ประยูรฯเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้สร้างคือสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่)

การค้นพบพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปบูชาและพระเครื่องจำนวนมากที่วัดประยุรวงศาวาสเพียงช่วยส่งเสริมให้สำนักนี้ดำเนินภารกิจด้านการเทศนาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของบุรพาจารย์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น ปูชนียวัตถุที่วัดค้นพบในครั้งนี้ส่วนใหญ่จะถูกเก็บไว้แสดงในพิพิธภัณฑ์ของวัดที่เรียกว่าหอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาซึ่งอยู่ระหว่างการบูรณปฏิสังขรณ์

การค้นพบในครั้งนี้ทำให้วัดประยุรวงศาวาสมีเจดีย์หรือสิ่งที่ควรเคารพบูชาเสมือนองค์พระพุทธเจ้าครบ ๔ประการ

๑) พระธาตุเจดีย์ ได้แก่พระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์และที่ประดิษฐานให้คนได้สักการบูชาที่วิหารพระพุทธนาค

๒) พระบริโภคเจดีย์ได้แก่ ต้นโพธิ์หน้าวิหารพระพุทธนาค

๓) พระธรรมเจดีย์ ได้แก่ พระไตรปิฎกซึ่งวัดมีอยู่หลายชุด

๔) พระอุทเทสิกเจดีย์ได้แก่ พระประธานในพระอุโบสถพระพุทธนาค, พระเครื่องและพระบูชาที่จะแสดงไว้ที่หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลา

วัดประยุรวงศาวาสถือเป็นภารกิจหลักที่จะต้องเทศนาสั่งสอนให้คนที่มากราบไหว้บูชาพระเจดีย์ทั้ง ๔ เหล่านี้ได้เข้าใจเรื่องพระพุทธคุณทั้งสามเพื่อน้อมนำมาไว้ในใจของผู้บูชา

เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน วัดประยุรวงศาวาสจึงจัดพิมพ์หนังสือนี้ขึ้นมาเพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการค้นพบพระบรมสารีริกธาตุ พระบูชา พระเครื่องและปูชนียวัตถุอื่นๆที่วัดประยุรวงศาวาส

ขออนุโมทนาขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยจัดทำจนสำเร็จเป็นรูปเล่มดังที่ท่านเห็นอยู่นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระครูปลัดทวีป ปรกฺกโม วัดประยุรวงศวาส และ ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อดีตนักภาษาโบราณ ๗ ว. กรมศิลปากร ที่ได้ช่วยกันอ่าน แปลและวิเคราะห์จารึกศิลากระดานชนวน

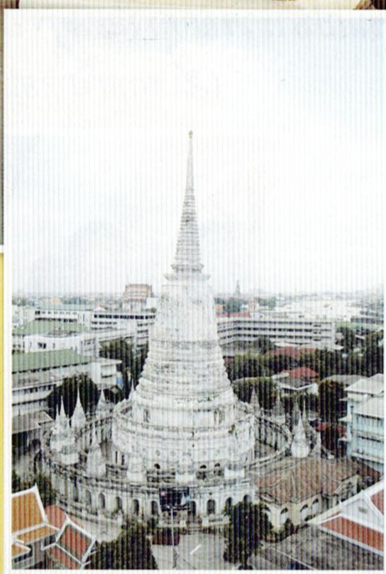
พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ประยูร ธมฺมจิตฺโต)
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

90

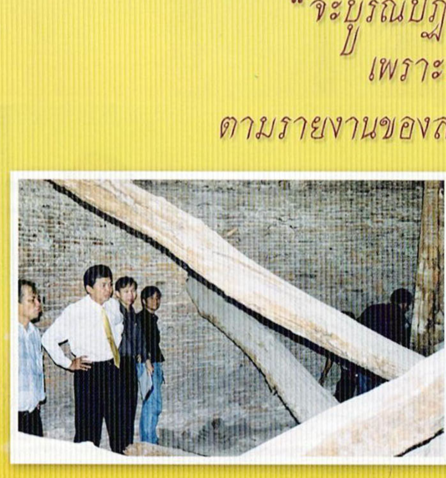
สารบัญ

38

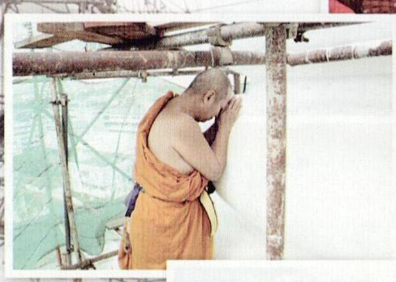

วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๔๙
พระธรรมโกศาจารย์
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
ได้ประกาศในงานสงกรานต์ว่า
"จะบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์
เพราะยอดพระเจดีย์เอียงไป ๑ เมตร
ตามรายงานของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง"

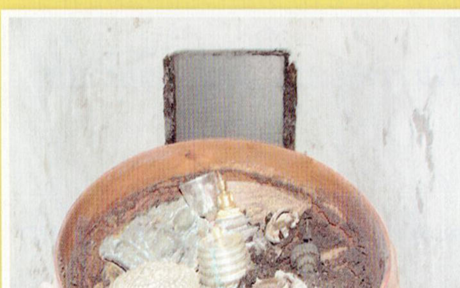
เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เวลา ๐๙.๓๐ น.
พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส
ขึ้นสำรวจบนองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์
เพื่อค้นหาจุดประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่ได้จากศรีลังกา
และอธิษฐานจิตขอให้พบพระบรมสารีริกธาตุ
ที่ประวัติวัดประยุรวงศาวาส
ระบุว่ามีบรรจุอยู่แล้วในองค์พระเจดีย์
จากนั้นได้สั่งการให้คณะขึ้นไปสำรวจอีกครั้งในวันรุ่งขึ้น
(๕ พฤศจิกายน)

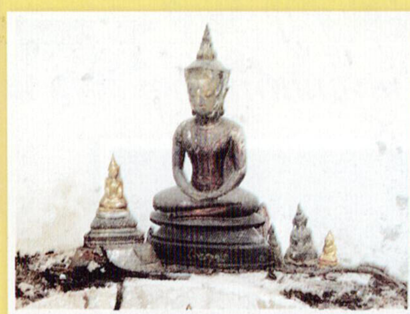

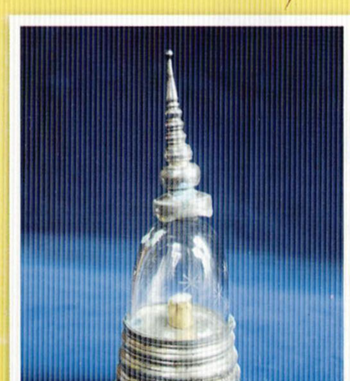

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เวลา ๑๕.๓๐ น.
คณะได้ขึ้นสำรวจบนองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์
และพบกรุที่ ๑ เป็นห้องบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูปทองคำ
พระพุทธรูปโบราณชนิดต่างๆ และจารึกศิลากระดานชนวน
ซึ่งระบุว่าบรรจุไว้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๐

ในกรุที่ ๑ พบพระบรมสารีริกธาตุ ๔ องค์ ห่อด้วยแผ่นทองคำ ซึ่งวางอยู่ภายในสถูปเงิน ส่วนสถูปเงินวางอยู่ภายในเครื่องเขินศิลปะแบบพม่าทำด้วยไม้ไผ่

พระบรมสารีริกธาตุมีสีขาว ขนาดเท่าเมล็ดถั่วเขียวและข้าวสารหัก

พบจารึกศิลากระดานชนวนในกรุที่ ๑ มีข้อความว่า
"พระสมุหปุ่น ได้จาฤกพระอรรมประจุพระเจดีย
ณ วัน ๖ ฯ ๑๐ ๘ ค่ำ ปีมะแม ๑๒๖๙
พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เปนส่วนอดีต ๒๕๔๙ เปีนส่วนอนาคต
ขอให้เป็นปัจจัยแด่พระวีริยาธิกโพธิญาณ ในอนาคตกาล เทอญฯ"

เปิดกรุ

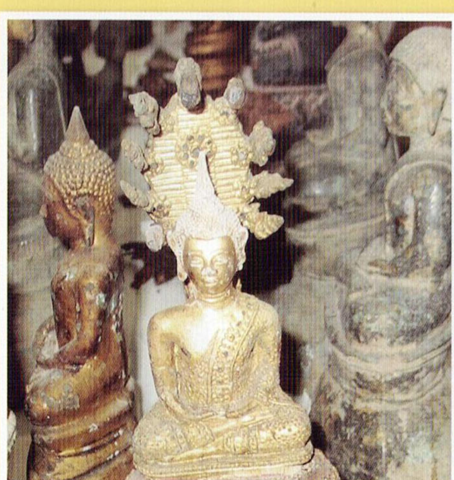
พระพุทธรูปทองคำ ในกรุที่ ๑

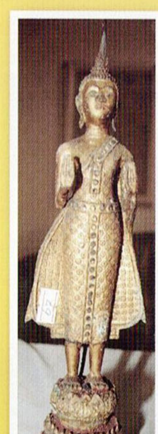

พระบูชาสมัยต่างๆ

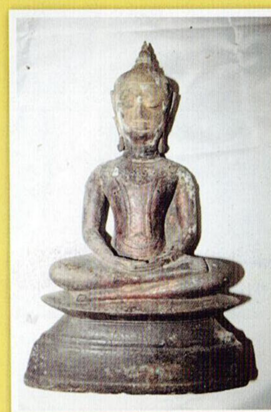
พระนาคปรก
นาค ๙ เศียร

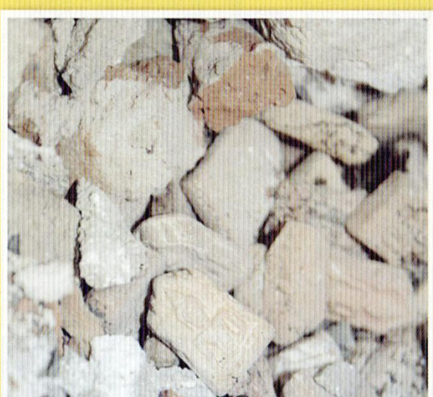

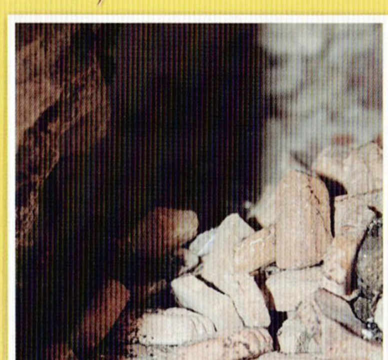

พระบูชาในกรุที่ ๑

วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เวลา ๐๙.๓๐ น.
คณะได้ขึ้นสำรวจบนองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์และได้พบกรุที่ ๒
ซึ่งบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
พระเครื่องสมัยต่างๆ และจารึกแผ่นทอง

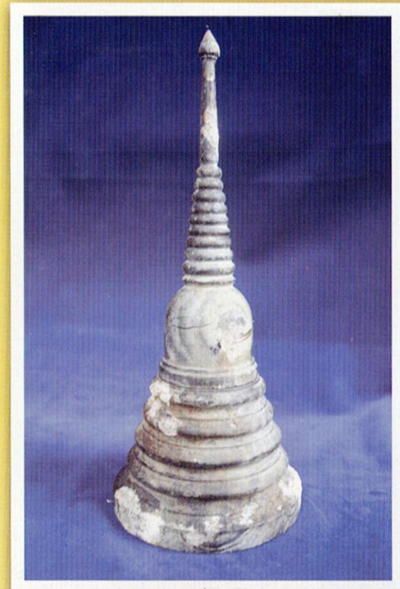

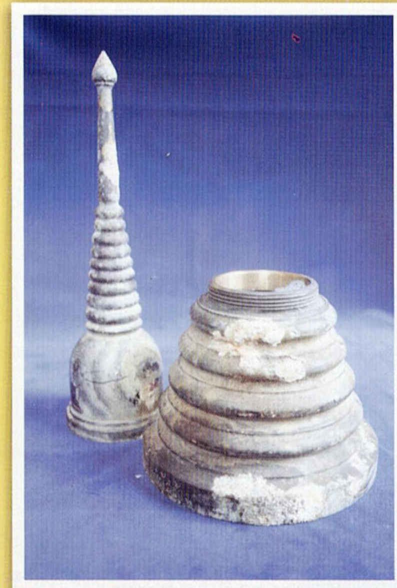

ในกรุที่ ๒ พบจารึกแผ่นทอง ๓ แผ่น ความเดียวกันว่า
"วันพุธที่ ๑ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๔
ตรงกับวันมาฆบูชา เพ็ญกลางเดือน ๔
ได้ทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่พระเจดีย์นี้
พร้อมด้วยพระเครื่อง ๒๕ พุทธศตวรรษ
และพระเครื่องประเภทต่างๆ"

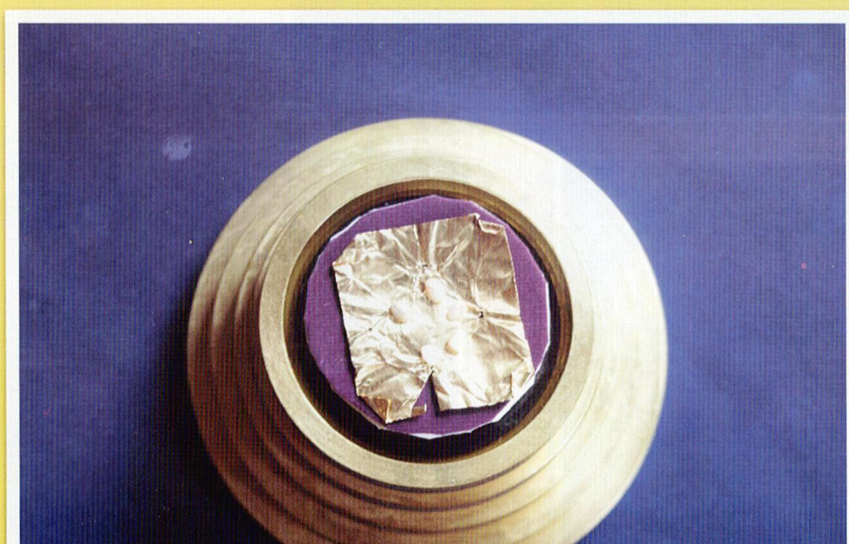

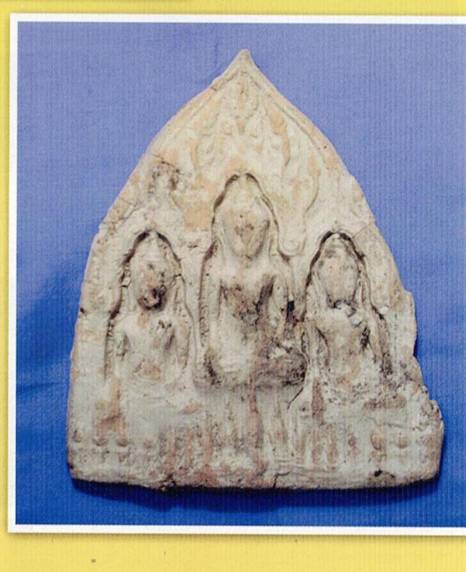
ในกรุที่ ๒ พบพระบรมสารีริกธาตุ ๕ องค์ ห่อด้วยแผ่นทองคำ
ซึ่งอยู่ภายในสถูปทำด้วยโลหะผสม
พระบรมสารีริกธาตุมีสีขาว และสีทอง มีสัณฐานดังเมล็ดถั่ว

กรุที่ ๒
สมัยเชียงแสน
สมัยลำพูน
สมัยลพบุรี

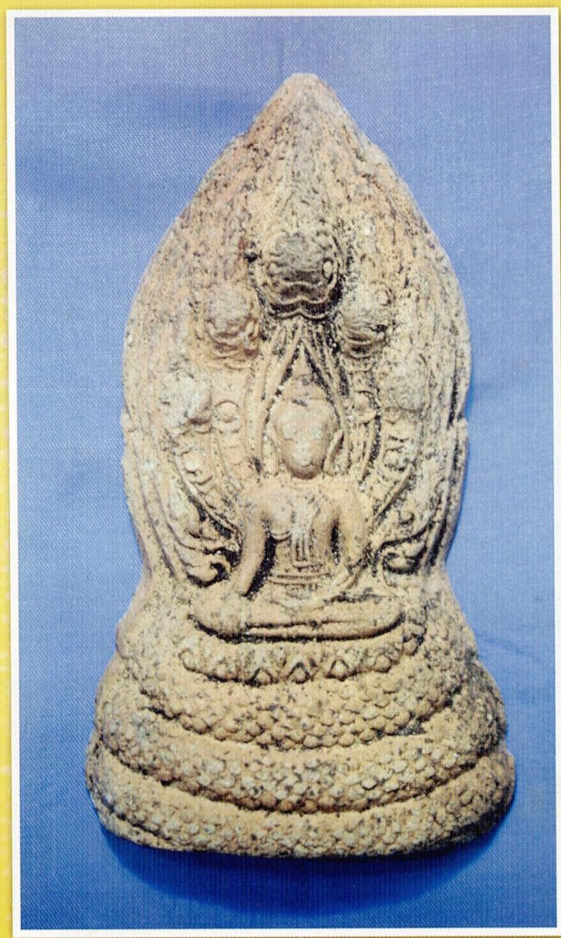

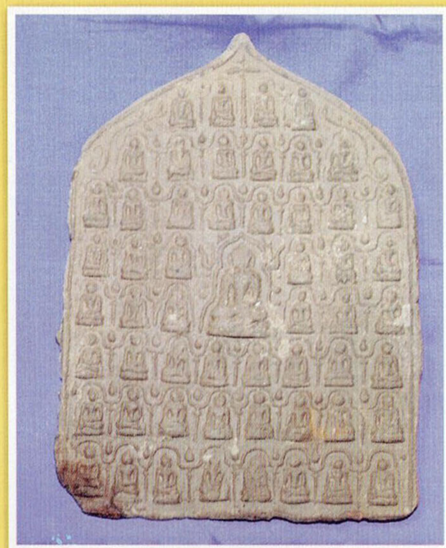

กรุที่ ๒

พระแผง กรุที่ ๓

พระเครื่องต่างๆ ของสำนักวัดประยุรวงศาวาส กรุที่ ๒

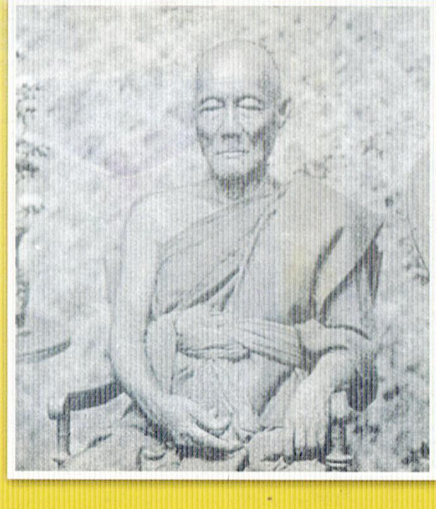

พระสมเด็จวัดประยูรฯ ในกรุที่ ๒
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี)
อดีตเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส รูปที่ ๓
ผู้สร้าง

ลำดับเหตุการณ์
การค้นพบพระบรมสารีริกธาตุที่วัดประยุรวงศาวาส

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ประยูร ธมฺมจิตฺโต ปธ.๙, Ph.D.)

วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๔

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระเมธีธรรมาภรณ์ ประธานองค์การเผยแผ่วัดประยุรวงศาวาสในขณะนั้นได้ร่วมกับคณะกรรมการองค์การเผยแผ่ดำเนินการชำระประวัติวัดประยุรวงศาวาสด้วยการปรับปรุงเนื้อหาจากหนังสือเรื่อง ประวัติย่อวัดประยุรวงศาวาส ธนบุรี พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ เมื่อชำระแล้วได้จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในการบำเพ็ญกุศลฉลองชนมายุ ๘๐ ปี ของพระพุทธวรญาณ (มงคล วิโรจโน) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสในขณะนั้น ขณะดำรงสมณศักดิ์ที่พระเทพประสิทธิคุณ

เนื่องจากหนังสือ ประวัติย่อวัดประยุรวงศาวาส ธนบุรี ได้บันทึกเกี่ยวกับพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาสไว้ว่า "เชื่อกันว่าพระเจดีย์องค์ใหญ่นี้เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ" ซึ่งแสดงถึงความเชื่อสืบๆ กันมาว่ามีพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า

บรรจุอยู่ภายในพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาส โดยไม่มีพยานบุคคลรู้เห็นหรือเอกสารหลักฐานชี้ชัดว่าบรรจุไว้ตรงไหนและตั้งแต่เมื่อไร

พระธรรมโกศาจารย์และคณะกรรมการชำระประวัติวัดประยุรวงศาวาสในครั้งนั้นจึงได้สำรวจหาที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุโดยคลานเข้าไปสำรวจภายในห้องโถงใหญ่กลางองค์พระเจดีย์ตรงที่เป็นรูปไอคว่ำหรือระฆังคว่ำ คณะกรรมการไม่พบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ แต่กลับพบว่าเสาอิฐแกนกลางของพระเจดีย์ได้ล้มไปพิงผนังพระเจดีย์ด้านแม่น้ำเจ้าพระยาเมื่อมองมองด้วยตาเปล่าก็เห็นว่าองค์พระเจดีย์เอียงไปทางด้านแม่น้ำเจ้าพระยาจริง คณะกรรมการบางท่านยังพูดติดตลกว่าปล่อยพระเจดีย์ให้เอียงไว้อย่างนี้ก็ดีเหมือนกันเพราะจะเป็นของแปลกเหมือนหอเอนปิซาที่อิตาลี ถ้าไม่พังลงมาเสียก่อน

ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พระธรรมโกศาจารย์ได้ตั้งใจว่าสักวันหนึ่งจะต้องบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ก่อนที่จะพังลงมา

วันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๔๘

รองศาสตราจารย์กิตติ ตีรเศรษฐ อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบังได้ส่งคณะผู้เชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาสำรวจตรวจสอบสภาพขององค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ตามที่พระธรรมโกศาจารย์ ผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสในขณะนั้นได้ขอความ

ร่วมมือไป คณะผู้เชี่ยวชาญได้รายงานว่ายอดพระบรมธาตุมหาเจดีย์เอียงไปทางด้านแม่น้ำเจ้าพระยาประมาณ ๑ เมตร และได้เสนอแนะวิธีการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์อย่างละเอียดโดยแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

(๑) การบูรณะซ่อมแซมและทาสีภายนอกองค์พระเจดีย์ประธานและเจดีย์บริวาร ๑๘ องค์

(๒) การบูรณะซ่อมแซมเสาอิฐแกนกลางภายในห้องโถงของพระเจดีย์ที่ล้มไปพิงผนังพระเจดีย์

(๓) การฉีดกาวซีเมนต์ช่วยยึดฐานรากขององค์พระเจดีย์ไม่ให้ทรุดเอียงต่อไป

งบประมาณในการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ทั้งสามขั้นตอนอยู่ในราว ๒๕-๓๐ ล้านบาท

วันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘

เมื่อพระธรรมโกศาจารย์ได้รับพระบัญชาแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสรูปที่ ๑๔ ทางวัดประยุรวงศาวาสได้มีคำสั่งยกเลิกเส้นทางจราจรที่เคยปล่อยรถยนต์เข้ามาภายในบริเวณวัดแล้ววนอ้อมพระบรมธาตุมหาเจดีย์ไปออกทางด้านหลังวัด ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้องค์พระเจดีย์ทรุดเอียงยิ่งขึ้น

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๘

พระธรรมโกศาจารย์ได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมศิลปากรเพื่อขออนุญาตดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระบรมธาตุ

มหาเจดีย์ตามขั้นตอนที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังเสนอแนะ มีข้อความตอนท้ายหนังสือว่า

"ปัจจุบัน พระบรมธาตุเจดีย์องค์ใหญ่เกิดการเอียงและทรุดตัวลงในด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในส่วนบนยอดของพระบรมธาตุเจดีย์มีรอยแตกร้าวขนาดใหญ่ หากไม่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์เร่งด่วน อาจทำให้ยอดพระเจดีย์หักโค่นลงมาได้และอาจจะเกิดอันตรายได้"

วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๔๙

พลเรือตรีประยุทธ์ เกิดภู่ ประธานอนุกรรมการฝ่ายเทคนิคและผู้อำนวยการอู่ทหารเรือธนบุรี มีหนังสือถึงเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสขออนุญาตประดับไฟส่องสว่างองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ในยามค่ำคืน เนื่องในปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติ ๖๐ ปี

วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๙

นางสมศรี เอี่ยมธรรม รองอธิบดีกรมศิลปากร ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมศิลปากรมีหนังสือตอบรับอนุญาตให้วัดประยุรวงศาวาสดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ได้ตามกรรมวิธีที่สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหาร ลาดกระบังนำเสนอ แต่ไม่อนุญาตให้บุโมเสคทองบริเวณส่วนยอดองค์พระเจดีย์

วันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๔๙

เมื่อได้รับหนังสืออนุญาตจากกรมศิลปากรแล้ว พระธรรมโกศาจารย์ได้ประกาศอย่างเป็นทางการในงานสงกรานต์ของวัดประยุรวงศาวาสว่า ทางวัดประยุรวงศาวาสจะดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ จึงถือได้ว่าโครงการบูรณปฏิสังขรณ์ได้รับการเปิดตัวแล้วตั้งแต่วันนี้

วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๔๙

เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามคำประกาศนั้น พระธรรมโกศาจารย์ได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่า คณะกรรมการเตรียมดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ มีพระวิสุทธิภัทรธาดา เป็นประธาน และพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ เป็นเลขานุการ โดยให้มีหน้าที่จัดเตรียมเอกสารแบบแปลนและพิจารณาหาผู้รับเหมารวมทั้งวางแผนนโยบายเพื่อเสนอเจ้าอาวาสพิจารณาดำเนินการต่อไป

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๔๙

พระมหานายกะ สยามนิกาย ฝ่ายมัลวัตแห่งศรีลังกามาเยี่ยมชมวัดประยุรวงศาวาส ได้รับปากพระธรรมโกศาจารย์ว่าจะนำพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุภายในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์หลังจากบูรณปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว เหตุที่พระธรรมโกศาจารย์ได้เอ่ยปากขอพระบรมสารีริกธาตุจากพระมหานายกะศรีลังกาก็เพราะว่าไม่มีใครยืนยันได้ว่ามีพระ

บรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ภายในองค์พระเจดีย์ที่ตรงไหนและตั้งแต่เมื่อไร แม้ประวัติวัดประยุรวงศาวาสก็บันทึกไว้อย่างคลุมเครือว่า *“เชื่อกันว่าพระเจดีย์องค์ใหญ่นี้เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ”*

วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๕๐

พระธรรมโกศาจารย์ได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ ๓ ชุด ประกอบด้วย

(๑) คณะกรรมการพิจารณาสอบราคา มีพระราชธรรมวาทีเป็นประธาน และพระครูโสภณปริยัตยานุกิจ เป็นกรรมการและเลขานุการ

(๒) คณะกรรมการตรวจการจ้าง มีพระราชปฏิภาณมุนีเป็นที่ปรึกษา มีพระวิสุทธิภัทรธาดาเป็นประธาน มีนายนพรัตน์ เบญจวัฒนานันท์ ผู้อำนวยการกองพุทธศาสนสถานในขณะนั้น เป็นรองประธาน มีรองศาสตราจารย์สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถี จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง นายสุดชาย พานสุวรรณ จากกรมศิลปากร นายดิลก ตีระวนิช จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นกรรมการ และมีพระครูวินัยธรวัลลพ โกวิโล เป็นกรรมการและเลขานุการ

(๓) คณะกรรมการควบคุมงาน มีพระราชปริยัติดิลกเป็นที่ปรึกษา พระสุนทรวิหารการ เป็นประธาน พระครูสุทธิปริยัตยาทร เป็นรองประธาน และพระครูโสภณปริยัตยานุกิจเป็นกรรมการและเลขานุการ

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๐

คณะกรรมการพิจารณาสอบราคาได้เปิดซองพิจารณาราคาในการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ในขั้นตอนที่ ๑ (ทาสีและซ่อมแซมภายนอก) ซึ่งเสนอโดย ๔ บริษัทที่กรมศิลปากรรับรองผลงาน คณะกรรมการพิจารณาสอบราคาได้มีมติเลือกบริษัทดำรงก่อสร้าง วิศว จำกัด ซึ่งเสนอราคาต่ำสุดเป็นบริษัทดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๐

วัดประยุรวงศาวาสได้ทำสัญญาว่าจ้างบริษัทดำรงก่อสร้าง วิศว จำกัดให้ทำการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์เฉพาะขั้นตอนที่ ๑ คือซ่อมแซมและทาสีภายนอกองค์พระเจดีย์ประธานและเจดีย์รายล้อม ให้แล้วเสร็จบริบูรณ์ภายในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เพื่อร่วมฉลองในปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๐

บริษัทดำรงก่อสร้าง วิศว จำกัดทำพิธีบวงสรวงเพื่อความเป็นศิริมงคลในการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๐

พระธรรมโกศาจารย์ได้ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ

ดำเนินการบูรณะหอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาซึ่งตั้งอยู่ติดกับพระบรมธาตุมหาเจดีย์ องค์ประกอบของคณะกรรมการเป็นเช่นเดียวกับคณะกรรมการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

กล่าวถึงเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) ท่านได้สร้างพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาข้างพระบรมธาตุมหาเจดีย์เพื่อเป็นที่ศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ อุทิศให้บิดามารดาของท่าน ปัจจุบันยังมีจารึกอยู่ที่ประตูทางเข้าภายในศาลาเป็นโคลง ๔ บท โคลงหนึ่งในนั้นเป็นดังนี้

พรินทร์ต้นต่อสร้อย สมญา
ปริยัติธรรมศาลา เพียบพร้อง
คือเป็นที่ศึกษา ส่วนพุทธ-พจน์แฮ
ภิกษุสามเณรซร้อง ทั่วหล้ามาเรียน

ต่อมาเมื่อพ.ศ. ๒๔๕๙ กระทรวงธรรมการได้ใช้หอพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาแห่งนี้เป็นห้องอ่านหนังสือสำหรับประชาชนในวัดเป็นแห่งแรก ซึ่งอยู่ในการกำกับดูแลของโรงเรียนหนังสือไทย สำนักวัดประยุรวงศาวาส หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาจึงเป็นห้องสมุดประชาชนแห่งแรกในประเทศไทย กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนอาคารหลังนี้เป็นโบราณสถานเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๒

เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๔๖ พระพุทธวรญาณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสในขณะนั้นได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรม

ศิลปากรเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการบูรณปฏิสังขรณ์หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาเรื่องได้ค้างอยู่ที่กรมศิลปากรเป็นเวลา ๔ปี เมื่อพระธรรมโกศาจารย์ได้สอบถามเรื่องนี้ไปที่กรมศิลปากร จึงมีการดำเนินการต่อไปตามบันทึกของสำนักโบราณคดีฯ กลุ่มวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน ลงวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐ วัดประยุรวงศาวาสได้รับอนุญาตให้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาได้เมื่อบูรณปฏิสังขรณ์เสร็จแล้ว ทางวัดประยุรวงศาวาสวางแผนที่จะใช้หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาเป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดต่อไป

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๐

พระธรรมโกศาจารย์พร้อมด้วยคณะจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและวัดประยุรวงศาวาสจำนวน ๗๓ รูป/คน ได้เดินทางไปเยือนศรีลังกาตามคำเชิญของรัฐบาลศรีลังกา ในโอกาสนี้ พระธรรมโกศาจารย์ได้รับมอบถวายพระบรมสารีริกธาตุจากวัดถูปารามซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในศรีลังกา คณะที่ร่วมเดินทางไปในครั้งนี้มีมติมอบพระบรมสารีริกธาตุให้พระธรรมโกศาจารย์นำไปบรรจุในพระบรมธาตุมหาเจดีย์ของวัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๐

พระธรรมโกศาจารย์อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากวัดถูปารามถึงประเทศไทย ได้สั่งการให้องค์การสาธารณูปการ

ของวัดจัดทำมณฑปรับรองไว้ที่วิหารพระพุทธนาคและให้ทำกระจกนิรภัยครอบมณฑปอีกด้วย ทั้งกำหนดให้มีการแห่อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วัดมหาธาตุมายังวัดประยุรวงศาวาส ในวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๐

วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๐

หนึ่งวันก่อนพิธีแห่อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วัดมหาธาตุมายังวัดประยุรวงศาวาส มีการประชุมสัมมนาพระนักเผยแผ่ทั่วประเทศจำนวน ๑,๕๐๐ รูป ที่ลานหน้าวิหารพระพุทธนาค ในช่วงบ่ายฝนตกลงมาอย่างหนัก ฟ้าผ่าองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ ๒ ครั้งติดกันเป็นเหตุให้ไฟไหม้แผงไฟฟ้าสำนักงานเจ้าภาค ๒ เนื่องจากไฟฟ้าลัดวงจร เครื่องเสียงในพระอุโบสถและเครื่องคอมพิวเตอร์ที่สำนักงานฌาปนสถานของวัดเสียหายใช้การไม่ได้

วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๕๐

พิธีแห่อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากสำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่วัดมหาธาตุเพื่อมาประดิษฐานที่วิหารพระพุทธนาควัดประยุรวงศาวาส โดยตั้งขบวนแห่จากสะพานข้างวัดโมลีโลกยาราม ผ่านตลาดนกกระจอกเข้าถนนเทศบาลสาย ๑ มีคนจำนวนมากและมีขบวนแห่ การบรรเลงต้อนรับของโรงเรียนต่างๆ พร้อม

คณะครู นักเรียนมาร่วมขบวนแห่และต้อนรับบูชาตามสองข้างทาง เป็นภาพที่ประทับตราตรึงใจอย่างยากที่จะลืมเลือน พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วัดไร่ขิงเป็นประธานในการประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุที่มณฑป ในวิหารพระพุทธนาคครั้งนี้

วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

มีการประชุมคณะกรรมการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์และคณะกรรมการดำเนินการบูรณะหอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาที่สำนักงานเจ้าคณะภาค ๒ มีพระธรรมโกศาจารย์เป็นประธานที่ประชุม คณะกรรมการมีมติคัดเลือกบริษัทที่เสนอราคาต่ำสุดให้เป็นผู้บูรณะหอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาเพื่อใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ของวัด กำหนดซ่อมให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐๐ วัน คณะกรรมการยังนึกไม่ออกว่า เมื่อซ่อมหอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาเสร็จแล้วทางวัดจะนำของอะไรไปแสดงที่พิพิธภัณฑ์ของวัดแห่งนี้

นอกจากนั้น คณะกรรมการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ยังได้พิจารณาเรื่องการขึ้นสำรวจบนองค์พระเจดีย์เพื่อหาจุดสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจากศรีลังกาก่อนที่จะมีการรื้อนั่งร้านรอบองค์พระเจดีย์ลงมาในวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

ตั้งแต่เริ่มบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระเจดีย์มาเป็นเวลาเกือบ ๖ เดือนยังไม่เคยมีกรรมการท่านใดปีนขึ้นไปสำรวจความเรียบร้อยของงานบนองค์พระเจดีย์ คณะกรรมการเพียง

อาศัยภาพถ่ายและคำบอกเล่าประกอบการพิจารณาในการประชุมแต่ละครั้ง พระธรรมโกศาจารย์เสนอว่าการจะกำหนดจุดสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุจากศรีลังกาจากด้านล่างคงเป็นไปได้ยากบูรพาจารย์ผู้สร้างพระเจดีย์อาจจะทำที่สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุบนองค์พระเจดีย์ไว้แล้วก็ได้ ทางที่ดีน่าจะให้กรรมการบางท่านปีนขึ้นไปสำรวจหาที่สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุบนองค์พระเจดีย์

รองศาสตราจารย์สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถี จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง ได้อาสาปีนขึ้นไปสำรวจบนองค์พระเจดีย์แทนกรรมการทั้งหมด เมื่อเห็นว่าไม่มีกรรมการฝ่ายสงฆ์รูปใดอาสาปีนขึ้นไปสำรวจบนองค์พระเจดีย์ พระธรรมโกศาจารย์จึงกล่าวในที่ประชุมว่าถ้ารองศาสตราจารย์สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถี ปีนขึ้นไปบนองค์พระเจดีย์พระธรรมโกศาจารย์จะปีนขึ้นไปด้วย

ที่ประชุมเห็นว่ารองศาสตราจารย์สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถี ควรรีบขึ้นไปตรวจงานบนองค์พระเจดีย์โดยเร็วก่อนที่บริษัทผู้รับเหมาจะส่งงานงวดสุดท้าย รองศาสตราจารย์สมศักดิ์จึงนัดกับบริษัทผู้รับเหมาว่าจะปีนขึ้นไปตรวจงานและสำรวจที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุบนองค์พระเจดีย์ในวันรุ่งขึ้นคือ ๔ พฤศจิกายน ซึ่งตรงกับวันทอดกฐินพระราชทานของวัดประยุรวงศาวาส

วันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

เวลา ๘.๓๐ น. รองศาสตราจารย์สมศักดิ์ ธรรมเวชวิถี

และคณะของบริษัทผู้รับเหมามาถึงวัดประยุรวงศาวาสพร้อมด้วยเข็มขัดนิรภัยเตรียมที่จะปีนขึ้นบนองค์พระเจดีย์ แต่พระธรรมโกศาจารย์ยังติดซ้อมรับกฐินอยู่จึงขอให้คณะกรรมการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์บางรูปปีนขึ้นบนองค์พระเจดีย์แทน กรรมการรูปหนึ่งตอบทีเล่นทีจริงว่าตัวท่านขอไม่ขึ้นบนองค์พระเจดีย์เพราะยังไม่ได้รับกฐิน พระธรรมโกศาจารย์จึงแจ้งให้คณะที่จะปีนขึ้นองค์พระเจดีย์รอจนกว่าการซ้อมรับกฐินจะเสร็จ

เวลา ๙.๓๐ น. เมื่อซ้อมรับกฐินเสร็จออกจากพระอุโบสถแล้ว พระธรรมโกศาจารย์ได้ไปหาคณะที่จะปีนขึ้นบนองค์พระเจดีย์ เมื่อมีผู้ถามว่าจะขึ้นบนองค์พระเจดีย์จริงหรือพระธรรมโกศาจารย์ไม่ตอบคำถามแต่นำเข็มขัดนิรภัยมาคาดทับประคตเอว เมื่อคาดแล้ว เข็มขัดนิรภัยมีความยาวประมาณ ๑ เมตร มีไว้สำหรับผูกเกี่ยวกับราวบันไดเวลาหยุดสำรวจ แต่เวลาที่ไต่บันไดไม่สามารถใช้ผูกเกี่ยวกับอะไรได้

พระธรรมโกศาจารย์และคณะได้ไต่บันไดนั่งร้านขึ้นไปเรื่อยๆ จนถึงปลายสุดของปล้องไฉนซึ่งอยู่ที่ความสูง ๕๐ เมตร องค์พระเจดีย์มีความสูงทั้งสิ้น ๖๐ เมตร เมื่อขึ้นมาบนองค์พระเจดีย์แล้ว คณะได้ตรวจสอบความเรียบร้อยของงานบูรณะและเสนอให้แก้ไขตามจุดบกพร่องซึ่งส่วนมากจะอยู่เหนือฐานสี่เหลี่ยมขึ้นไปเพราะเป็นจุดที่อยู่สูงลอดหูลอดตาของผู้รับเหมา

เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อมองลงมาจากด้านบนองค์พระเจดีย์ก็ได้เห็นบริเวณวัดประยุรวงศาวาสในมุมมองใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รั้วเหล็กมีความงดงามที่แปลกประหลาด จากมุมมองบนพระเจดีย์เราสามารถมองเห็นรั้วเหล็กสีแดงทอดยาวเป็นผืนเดียวกันตั้งแต่ประตูวัดจนถึงบริเวณใกล้กับพระเจดีย์

เมื่อคณะสำรวจส่วนใหญ่กำลังทยอยลงข้างล่าง พระธรรมโกศาจารย์ยังรีรออยู่ข้างบนที่จุดสูงสุดของปล้องไฉน แล้วยกมือพนมพร้อมกับตั้งจิตอธิษฐานขอให้สามารถกระทำการใดๆที่สำเร็จประโยชน์สูงส่งและยิ่งใหญ่เหมือนพระเจดีย์นี้แก่วัดประยุรวงศาวาสและพระพุทธศาสนาด้วยเถิด

หลังจากอธิษฐานจิตแล้ว พระธรรมโกศาจารย์รู้สึกเชื่อมั่นว่าต้องมีพระบรมสารีริกธาตุและกรุพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์อยู่บนองค์พระเจดีย์ ดังนั้นเมื่อลงถึงพื้นดินแล้ว พระธรรมโกศาจารย์ได้เรียกประชุมคณะกรรมการควบคุมงานซึ่งมีพระสุนทรวิหารการ เป็นประธานในคืนนั้นเมื่อเวลา ๒๑.๐๐ น. และมอบหมายให้คณะกรรมการรับผิดชอบกำกับดูแลการสำรวจหาพระบรมสารีริกธาตุและเปิดกรุบนองค์พระเจดีย์ในวันรุ่งขึ้น

วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

วันรุ่งขึ้น พระธรรมโกศาจารย์พร้อมด้วยคณะกรรมการควบคุมงานซึ่งมีพระสุนทรวิหารการ เป็นประธาน พระราชปริยัติดิลกเป็นที่ปรึกษา พระครูสุทธิปริยัตยาทร เป็นกรรมการ ได้นิมนต์พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูรและพระมหาขจร ฐิตสีโล มา

เป็นสักขีพยานการส่งคณะสำรวจหาพระบรมสารีริกธาตุและเปิดกรุบนองค์พระเจดีย์ ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อเวลา ๑๕.๓๐ น. พระธรรมโกศาจารย์ได้จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและขอขมาอภัยโทษที่อาจมีการล่วงเกินบ้างในครั้งนี้

คณะสำรวจซึ่งประกอบด้วยพระภิกษุละคฤหัสถ์ราว ๑๐ รูป/คน ซึ่งมีทั้งเจ้าหน้าที่ของวัดและคนงานของบริษัทผู้รับเหมาใช้เวลาสำรวจด้วยการเคาะตามจุดต่างๆ อยู่ประมาณ ๒ ชั่วโมง จนกระทั่งเวลาประมาณ ๑๗.๓๐ น. จึงได้พบห้องลับซึ่งอยู่ด้านทิศตะวันออกบริเวณฐานของระฆังหรือไอคว่ำ พระธรรมโกศาจารย์ได้ขึ้นไปกำกับการเปิดห้องลับนี้ด้วยตนเองและดูแลการขนของทุกชิ้นรวมทั้งผงกรุลงมาพักที่ศาลา ๑

ห้องลับนี้กว้างประมาณ ๑ ฟุตเศษ ยาวประมาณ ๒ ฟุต และลึกประมาณ ๒ ฟุต ฝาผนังฉาบปูนเรียบ แสดงว่าผู้สร้างน่าจะเตรียมทำห้องลับนี้พร้อมกับสร้างพระเจดีย์เมื่อพ.ศ.๒๓๗๑ ที่พื้นด้านในสุดยังเจาะเป็นหลุมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ๑ฟุต ลึก ๑ ฟุต มีการก่ออิฐสองชั้นปิดปากห้องลับแล้วฉาบปูนทาสีขาวทับไว้ย่างกลมกลืนจึงไม่มีใครสังเกตพบตลอดเวลา ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

เมื่อเจาะทะลุอิฐสองชั้นเข้าไป สิ่งแรกที่กระทบสายตาคือเศียรพระพุทธรูป มีกระดานชนวนวางพิงฝาผนังด้านในสุด สิ่งที่ตั้งอยู่ด้านหน้ากระดานชนวนคือเครื่องเขินบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เครื่องเขินนี้ทำด้วยไม้ไผ่ถูกรายล้อมด้วยพระพุทธรูปบูชาสมัยต่างๆ มีหลุมอยู่ใต้เครื่องเขิน ภายในหลุมมี

พระพุทธรูปบูชาจำนวนมาก

เนื่องจากเครื่องเขินนี้ถูกรายล้อมด้วยพระพุทธรูปบูชาสมัยต่างๆ สิ่งที่บรรจุอยู่ภายในเครื่องเขินจึงมีความสำคัญที่สุดในห้องลับนี้ซึ่งเป็นอะไรไปไม่ได้นอกจากพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เมื่อฝาเครื่องเขินถูกเปิดออกก็พบสถูปจำลองทรงเดียวกับพระบรมธาตุมหาเจดีย์ ส่วนฐานของสถูปนี้ทำด้วยเงินด้านบนครอบด้วยกระจกสีขาวใส ภายในสถูปมีแผ่นทองคำม้วนกลมขนาดเท่าปลายนิ้วก้อยห่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ๔ องค์

พระบรมสารีริกธาตุทั้งหมดมีสีขาว ขนาดเท่าเมล็ดถั่วและข้าวสารหัก เมื่อพิเคราะห์ดูสีและสัณฐานแล้วก็สอดคล้องกับลักษณะพระบรมสารีริกธาตุที่พระอรรถกถาจารย์ได้พรรณนาไว้ในอรรถกถามหาปรินิพพานสูตร พระบรมสารีริกธาตุเหล่านี้เป็นประเภทที่แตกเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อย นอกจากนี้ยังพบพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุไว้ในผอบเงินส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งบรรจุไว้ในล็อกเก็ตรูปหัวใจทำด้วยเงิน

หลักฐานสำคัญมากอยู่ที่กระดานชนวนซึ่งวางพิงผนังด้านในสุดของห้องลับ ตอนที่กระดานชนวนวางอยู่ที่เดิมนั้นยังมีกรอบไม้ติดอยู่ด้วย แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ยกกระดานชนวนออกจากที่ตั้งแล้วส่งให้พระธรรมโกศาจารย์ กรอบไม้ได้หลุดลุ่ยไปหมดเพราะความเก่าแก่ตามกาลเวลา กระดานชนวนนี้เขียนด้วยลายมือพระสมุห์ปุ่นทั้งสองด้าน เราสามารถอ่านได้ชัดเจนมีทั้งอักษรขอมและอักษรไทย ด้านแรกเป็นดวงพระพุทธเจ้า

ดวงพระสมุห์ปุ่นและดวงพิชัยสงคราม ด้านที่ ๒ เป็นคำบูชาพระเจดีย์และพระบรมสารีริกธาตุ คำบูชาเหล่านี้แหละที่ทำให้เกิดความมั่นใจยิ่งขึ้นว่าสิ่งที่บรรจุอยู่ในห่อแผ่นทองคำภายในเครื่องเงินที่ตั้งอยู่ด้านหน้าของกระดานชนวนนี้คือพระบรมสารีริกธาตุ

ด้านที่ ๒ ของกระดานชนวนยังมีคำจารึกภาษาไทยว่า

"พระสมุ่หปุ่น ได้จารึกพระธรรมประจุพระเจดีย์ ณ วันศุกร์ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘ หลัง ปีมะแม ๑๒๖๙ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้เป็นปัจจัยแด่พระวิริยาธิกโพธิญาณ ในอนาคตกาลเทอญ"

ข้อความตอนนี้ในจารึกกระดานชนวนได้ระบุปีที่บรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์ว่าเป็น พ.ศ. ๒๔๕๐ ตรงกับสมัยรัชกาลที่ ๕ วัดประยุรวงศาวาสในปีนั้นมีพระปรากรมมุนี (เปลี่ยน) เป็นเจ้าอาวาส ท่านเป็นเจ้าอาวาสอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา เจ้าอาวาสรูปต่อมาคือพระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่) ได้บูรณะพระบรมธาตุมหาเจดีย์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ก็เป็นการบูรณะเฉพาะส่วนยอดขององค์พระเจดีย์ที่ถูกฟ้าผ่าจนหักลงมาตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๑๔ สองปีก่อนที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี่) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสรูปที่ ๓ จะถึงมรณภาพ เนื่องจากพระธรรมไตรโลกาจารย์ทำการบูรณะเฉพาะส่วนยอดขององค์พระเจดีย์จึงไม่มีการแตะต้องส่วนกลางขององค์พระเจดีย์ซึ่งเป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ค้นพบในปี ๒๕๕๐ นี้

ถ้าพระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสรูปปัจจุบันไม่ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ครั้งใหญ่ที่สุดตั้งแต่สร้างพระเจดีย์มา ๑๗๙ ปี ก็จะไม่มีการค้นพบพระบรมสารีริกธาตุในครั้งนี้ ที่กล่าวว่าเป็นการบูรณปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ครั้งใหญ่ที่สุดก็เพราะทางวัดวางแผน ไว้ในขั้นตอนที่ ๓ ของการบูรณะว่าจะฉีดกาวซีเมนต์ลงไปซ่อมแซมฐานรากของพระเจดีย์ซึ่งจะต้องใช้งบประมาณเพื่อการนี้ไม่ต่ำกว่า ๑๐ ล้านบาท

ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าพระธรรมโกศาจารย์ไม่ได้พระบรมสารีริกธาตุมาจากศรีลังกาตั้งแต่ปลายเดือนสิงหาคม ๒๕๕๐ ก็ไม่มีความจำเป็นที่พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสจะต้องปีนขึ้นบนองค์พระเจดีย์เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เพื่อสำรวจหาสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุจากศรีลังกาเมื่อกลับลงมาแล้วท่านได้สั่งการในคืนนั้นให้มีคณะขึ้นไปเคาะสำรวจโดยละเอียดในวันรุ่งขึ้นซึ่งก็คือวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ จนเป็นที่มาของการค้นพบพระบรมสารีริกธาตุในวันเดียวกันนี้

เมื่อถูกถามบ่อยๆ ว่าทำไมท่านจึงทำอย่างที่กล่าวมานั้น พระธรรมโกศาจารย์ได้แต่ตอบแบบขอไปทีว่า **"พระธาตุดลใจ"** ทั้งนี้เพราะท่านหาคำตอบที่ดีกว่านี้ไม่ได้นั่นเอง

เมื่อมีผู้ถามว่าทำไมพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ในพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาสนับร้อยปีจึงไม่มีใครค้นพบก่อนหน้านี้ พระธรรมโกศาจารย์ก็จะตอบว่าพระสมุห์ปุ่น

ได้จารึกไว้ในกระดานชนวนมิใช่หรือว่าการบรรจุในพระเจดีย์นี้มี *"พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต"*

ถ้าย้อนไปอ่านลำดับเหตุการณ์นี้ที่เล่ามาโดยลำดับก็จะพบด้วยความประหลาดใจว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๔๙ รองอธิบดีกรมศิลปากร ปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมศิลปากรมีหนังสือตอบอนุญาตให้วัดประยุรวงศาวาสดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ได้ตามที่มีหนังสือขออนุญาตไป

ขอกลับไปเล่าเรื่องการเปิดห้องลับบนพระเจดีย์ต่อว่าเมื่อฉายไฟเข้าไปภายในห้องลับครั้งแรกนั้น จำได้ติดตาว่าสิ่งที่สะท้อนแสงเป็นประกายแวววับคือพระพุทธรูปทองคำซึ่งสวยงามมากเพราะทองคำไม่ขึ้นสนิมทองอยู่ที่ไหนก็ยังเป็นทองแม้เวลาจะล่วงเลยไปเป็นร้อยปีทองก็ยังสุกปลั่ง เพราะฉะนั้นในกรุนี้เราพบว่าโบราณท่านใช้ทองคำเป็นเครื่องห่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนพระพุทธรูปบูชาที่ทำด้วยโลหะอย่างอื่นมักจะเปลี่ยนสีและมีสนิมกรุจับเป็นส่วนมาก พระพุทธรูปบูชามีหลายสมัย บางองค์ทำด้วยไม้บุเงินบุทอง รวมพระพุทธรูปในห้องลับกรุที่ ๑ ทั้งสิ้นประมาณ ๒๗๐ องค์

พระธรรมโกศาจารย์ประกาศผ่านสื่อมวลชนในคืนนั้นว่าพระพุทธรูปบูชาในกรุที่ ๑ ทั้งหมด ทางวัดประยุรวงศาวาสจะเก็บไว้ในพิพิธภัณฑ์ของวัด นั่นคือในหอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาที่ตั้งอยู่ติดกับองค์พระเจดีย์ ซึ่งทางวัดเพิ่งเลือกบริษัทผู้รับเหมามาดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์เมื่อ ๓ วันที่ผ่าน

มา โดยมีกำหนดบูรณะให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐๐ วัน

วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

เมื่อค้นพบห้องลับในกรุที่ ๑ ไปแล้วพระเถระอาวุโสของวัด ๓ รูป คือพระสุนทรวิหารการ พระครูพิศิษฏ์ธรรมวิธูร และพระมหาขจร ฐิตสีโล ต่างยืนยันว่ายังมีกรุที่ ๒ เหลืออยู่บนองค์พระเจดีย์เพราะท่านทั้งสามอยู่ร่วมในเหตุการณ์ตอนบรรจุกรุนี้ในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ ประเด็นปัญหาก็คือทั้งสามท่านให้ข้อมูลเรื่องจุดที่บรรจุขัดกันเอง สองท่านบอกว่าบรรจุอยู่ทางด้านทิศใต้ อีกท่านหนึ่งบอกว่าบรรจุอยู่ทางด้านทิศตะวันออก

พระธรรมโกศาจารย์เห็นว่าต้องรีบสำรวจและนำเอากรุที่ ๒ ลงมาเพราะยังเหลือเวลาอีกกว่าครึ่งเดือนก่อนที่จะรื้อนั่งร้าน ยิ่งมีข่าวเรื่องกรุที่ ๒ แพร่สะพัดไปอย่างนี้ ทางวัดต้องจัดเวรยามเฝ้าองค์พระเจดีย์ทั้งคืน

ดังนั้นในวันที่ ๗ พฤศจิกายน เวลา ๙.๓๐ น. คณะสำรวจได้ขึ้นไปสำรวจหากรุที่ ๒ บนองค์พระเจดีย์ จนกระทั่งเวลา ๑๑.๐๐ น. ได้พบกรุที่ ๒ บนองค์พระเจดีย์ด้านทิศตะวันออก พระธรรมโกศาจารย์ได้ขึ้นไปกำกับดูแลการเปิดกรุด้วยตนองเป็นการประกันว่าของทุกอย่างต้องนำลงมาที่ศาลา ๑

กรุที่ ๒ ไม่ได้เป็นห้องฉาบปูนเรียบร้อยเหมือนกรุที่ ๑ แต่เป็นการเจาะช่องเข้าไปในองค์พระเจดีย์เป็นการชั่วคราว มีอิฐรายล้อมผนังโดยรอบ ช่องนี้มีความกว้างและยาวประมาณ

๑ ฟุต ภายในช่องพบบาตรบรรจุพระเครื่องหลายยุคหลายสมัยประเมินค่าไม่ได้ล้นออกนอกบาตรจำนวนมาก ภายในบาตรพบแผ่นทองขนาดเท่าฝ่ามือ ๓ แผ่น ทุกแผ่นมีจารึกภาษาไทยข้อความเดียวกันว่า

"วันพุธที่ ๑ มีนาคม ๒๕๐๔ ตรงกับวันมาฆบูชา เพ็ญกลางเดือน ๔ ได้ทำการบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่พระเจดีย์นี้พร้อมด้วยพระเครื่อง ๒๕ พุทธศตวรรษและพระเครื่องประเภทต่างๆ"

ด้านข้างของบาตรมีสถูปรูปทรงเดียวกับองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์สูงประมาณ ๑ คืบวางอยู่ สถูปนี้ทำด้วยโลหะผสม เนื่องจากเกลียวเป็นสนิมจึงเปิดไม่ออกจนกระทั่งวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ คณะกรรมการของวัดจึงสามารถเปิดออกได้โดยใช้น้ำยาเคมีช่วย ภายในสถูปเราพบหลอดแก้วหลอดหนึ่งและพระเครื่อง ๒๓ องค์ ภายในหลอดแก้วมีแผ่นทองคำพับเป็นสี่เหลี่ยม เมื่อคลี่ออกมาก็พบพระบรมสารีริกธาตุ ๕ องค์อยู่ในแผ่นทองคำนั้น สอดคล้องกับกรุที่ ๑ ที่ห่อพระบรมสารีริกธาตุไว้ในหลอดทองคำขนาดเท่าปลายนิ้วก้อยดังกล่าวมาแล้ว พระบรมสารีริกธาตุในกรุที่ ๒ มีสีขาวและสีทอง มีสัณฐานเมล็ดถั่ว

วัดประยุรวงศาวาสได้นำพระบรมสารีริกธาตุทั้งจากกรุที่ ๑ และกรุที่ ๒ ไปประดิษฐานเป็นการชั่วคราวให้คนได้สักการบูชาที่วิหารพระพุทธนาคก่อนที่จะนำพระบรมสารีริกธาตุบางองค์กลับไปบรรจุในพระเจดีย์ตามเดิมหลังบูรณะเสร็จ

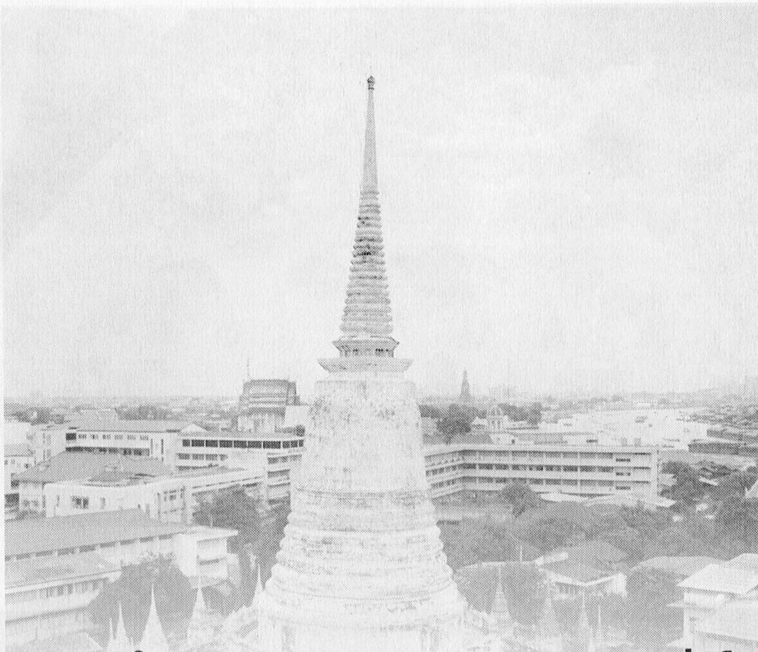
แน่นอนว่าสิ่งของที่วัดได้ค้นพบในครั้งนี้บางส่วนจะถูกนำกลับไปบรรจุในองค์พระเจดีย์ แต่สิ่งของส่วนใหญ่จะถูกนำออกแสดงเป็นการถาวรที่หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาซึ่งทางวัดกำลังบูรณะให้เป็นพิพิธภัณฑ์ของวัดต่อไป

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

พระธรรมโกศาจารย์ได้มีหนังสือถึงอธิบดีกรมศิลปากรให้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาสำรวจตรวจสอบและลงทะเบียนสิ่งของที่ค้นพบในกรุวัดประยุรวงศาวาสก่อนที่จะนำออกแสดงในพิพิธภัณฑ์หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาเป็นการถาวร การลงทะเบียนของกรมศิลปากรจะเป็นหลักประกันว่าสิ่งของล้ำค่าเหล่านี้จะคงอยู่เป็นมรดกของชาติคู่กับวัดประยุรวงศาวาสตลอดไป

วันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

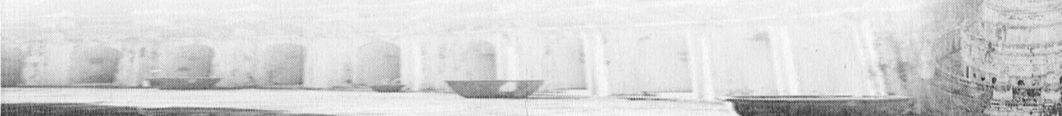
วัดประยุรวงศาวาสจัดงานลอยกระทงนมัสการพระบรมสารีริกธาตุเป็นปีแรก และเมื่อถึงวันลอยกระทงของทุกปี วัดประยุรวงศาวาสจะจัดงานลอยกระทงบูชาพระบรมสารีริกธาตุอย่างนี้เป็นประจำทุกปีเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์การค้นพบพระบรมสารีริกธาตุภายในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ที่วัดประยุรวงศาวาสเมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นปีมหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา.

จาริกพระบรมธาตุมหาเจดีย์

วัดประยุรวงศาวาส พุทธศตวรรษที่ ๒๔

จารึกพระบรมธาตุมหาเจดีย์

วัดประยุรวงศาวาส พุทธศตวรรษที่ ๒๔

ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์[๑]

ทะเบียนจารึก

อักษร ขอม - ไทยรัตนโกสินทร์

ภาษา บาลี - ไทยโบราณ

ศักราช จุลศักราช ๑๒๖๙ พุทธศักราช ๒๔๕๐ (๖ ฯ ๘ ค่ำ ปีมะแม)

จารึกอักษร จำนวน ๒ ด้าน

ด้านที่ ๑ จารึกดวงพระพุทธเจ้า ดวงพระสมุห์ปุ่น ดวงตำราพิชัยสงคราม และบทสวด บูชาพระบรมธาตุมหาเจดีย์ (หรือบทภาวนาขอพรคุ้มครอง) อักษรขอม ภาษาบาลี

ด้านที่ ๒ จารึกอักษรขอม ภาษาบาลี และอักษรไทย ภาษาไทยโบราณ แทรกด้วยอักษรขอม ภาษาไทย

---

๑ **ดร.สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์** อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (อดีตนักภาษาโบราณ ๗ ว. กรมศิลปากร) เรียบเรียงจากข้อความในจารึก

วัตถุจารึก ศิลากระดานชนวน

ลักษณะวัตถุ แผ่นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า

ขนาดวัตถุ กว้าง ๒๗ เซนติเมตร ยาว ๓๘ เซนติเมตร หนา ๐.๕ เซนติเมตร

สภาพวัตถุ มีความสมบูรณ์ทั้ง ๒ ด้าน มีสนิมจับที่ขอบจารึกทั้งสี่ด้าน ด้านละ ๑ เซนติเมตร อักษรบางตัวมีสนิมจับ แต่อ่านตัวอักษรได้ชัดเจน

พบเมื่อ วันจันทร์ ที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เวลา ๑๗.๓๐ น. (เริ่มบูรณะปฏิสังขรณ์ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙)

สถานที่พบ ด้านทิศตะวันออก ภายในพระบรมธาตุมหาเจดีย์ วัดประยุรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

ผู้พบ พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต มีฤกษ์)

- อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- เจ้าคณะภาค ๒
- เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส (รูปที่ ๑๔)
- คณะเลขานุการของคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

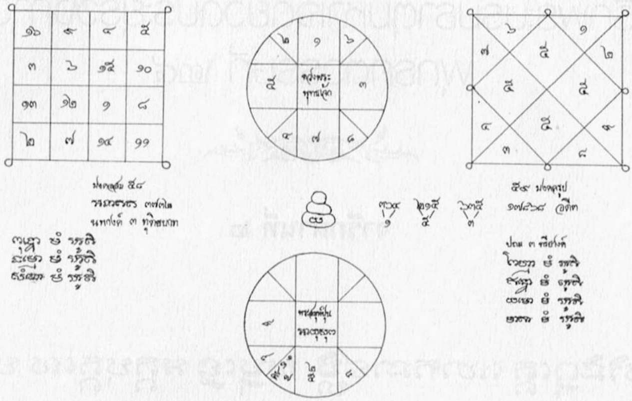
สถานที่จัดเก็บ วัดประยุรวงศาวาส แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

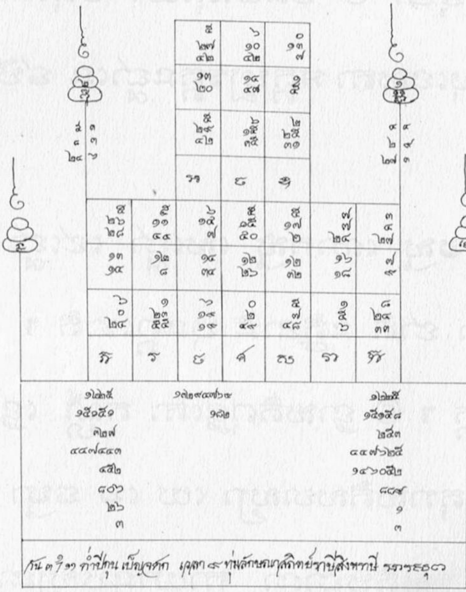
พิมพ์เผยแพร่ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ประวัติ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) สมภพเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๓๑ ในรัชกาลที่ ๑ ได้อุทิศสวนกาแฟสร้างเป็นพระอารามเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๗๑ แล้วทูลเกล้าทูลกระหม่อมฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามว่า วัดประยุรวงศาวาส สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยุรวงศ์ ได้สร้างพระบรมธาตุมหาเจดีย์ทรงกลมสัณฐานรูปโอคว่ำขึ้น ขณะดำเนินการสร้าง ได้ถึงแก่พิราลัยเมื่อปีพุทธศักราช ๒๓๙๘ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) จึงได้สร้างพระบรมธาตุมหาเจดีย์ต่อจนเสร็จสมบูรณ์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปีพุทธศักราช ๒๔๑๔ พระบรมธาตุมหาเจดีย์ได้ถูกสายฟ้าฟาดจนยอดหัก ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๔๖๑ พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสขณะนั้น ได้ทำการบูรณะปฏิสังขรณ์จนเสร็จสมบูรณ์ เป็นที่ทราบกันทั่วไปในคณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาสและสาธุชนที่อยู่รอบวัดว่ามีการบรรจุพระบรมธาตุไว้ในพระมหาเจดีย์ แต่ไม่มีผู้ใดคิดที่จะขึ้นไปสำรวจพระบรมธาตุและค้นหาศาสนวัตถุที่บรรจุไว้ ทั้งที่มีการเปิดให้ประชาชนเดินเข้าออกภายในพระบรมธาตุมหาเจดีย์ทุกวัน อาจเป็น

เพราะพลังแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ของข้อความที่จารึกไว้ในแผ่นศิลา กระดานชนวน ดลบันดาลใจให้คณะสงฆ์ภายในวัดและประชาชนทั่วไปแสดงความเคารพองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่พระธรรมโกศาจารย์ เจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน มีเจตนาแน่วแน่ที่จะให้พระบรมธาตุมหาเจดีย์ นี้มีคุณค่าสูงส่ง มีความ่ศักดิ์สิทธิ์จริงตามที่เล่าขานกันมานาน ได้ปรึกษาคณะสงฆ์ภายในวัดและอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากประเทศศรีลังกามาประดิษฐานไว้ภายในองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ขณะดำเนินการบูรณะปฏิสังขรณ์ครั้งนี้ ด้วยศรัทธาแรงกล้าดังกล่าว จึงเป็นที่มาแห่งการค้นพบพระปฏิมา พระบรมธาตุ ศาสนวัตถุและจารึกศิลากระดานชนวนตามที่ประจักษ์อยู่ขณะนี้ เป็นการพบปรากฏการณ์ความศักดิ์สิทธิ์ ที่ยิ่งใหญ่แห่งสัจธรรมในพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง

พระครูปลัดทีป ปรกฏิกิน คัดลอกจากแผ่นจารึกเงินพบในพระเจดีย์วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สุรสิทธิ์ ไทยรัตน์ ตรวจทาน

จารึกพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาส พุทธศตวรรษที่ ๒๔

จารึกด้านที่ ๒

© បរិនិព្វុត្តេ លោកនាថម្ហិ សម្ពុទ្ធេ អគ្គបុគ្គលេ បឋមា ពោធិរុក្ខា ថូបា ច ជិនធាតុយោ ចតុរាសតិសហស្ស ធម្មក្ខន្ធា សុទេសិតា អគ្គប្បវត្តនដ្ឋានេ ថបិតា ហោន្តិ បាណិនំ ៕

© អគ្គោហមស្ម លោកស្ស សេដ្ឋោ ជេដ្ឋោ អនុត្តរោ អយមន្តិមា ជាតិ នត្ថិទានិ បុនព្ភវោតិ ៕

© ញាតិពុត្ត ៕ © ញាសតិពុទ្ធោ តណ្ហំ ទ្វេសហស្សានិ ភិក្ខនោ ចតុរាសតិសហស្សា យេ មេ ធម្មា បវត្តិនោ ៕

© ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ចត្តា ឥទ្ធិបាទា

ឆន្ទិទ្ធិបាទោ វិរិយិទ្ធិបាទោ ចិត្តិទ្ធិបាទោ វីមំសិទ្ធិ
បាទោ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ វិរិយិន្ទ្រិយំ សតិន្ទ្រិយំ
សមាធិន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ បញ្ចពលានិ សទ្ធាពលំ
វិរិយពលំ សតិពលំ សមាធិពលំ បញ្ញាពលំ សត្ត
ពោជ្ឈង្គានិ សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ
វិរិយសម្ពោជ្ឈង្គោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ
សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ អដ្ឋង្គិកោ
មគ្គោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាចា
សម្មាកម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
សម្មាសមាធិ ។

◎ พระสมุ่หปุ่น ได้จาภุกพระธรรมประจุพระเจดิย ณ วัน ๖ ฯ ๑๐ ๘ ค่ำ ปีมแม ๑๒๖๙ พระพุทธสาสนา ๒๔๕๐ เปน สวนอดีต ๒๕๔๙ สวนอนาคต ขอให้เปนปัจจัยแด่พระ វិរិយាធិកពោធិញ្ញាណ ในอนาคตกาลเทอญ ฯ

◎ បញ្ញាមារេ ជិនេ ធាតៅ សម្ពោធិមុត្តមំ ចតុសច្ចំ
បកាសេតិ បញ្ញមារ មហាយត្តុ ។

คำจารึก

(ปริวรรตจากจารึกอักษรขอม)

▣ ปรินิพฺพุตฺเต โลกนาถมฺหิ สมฺพุทฺเธ อคฺคปุคฺคเล ปฏิมา โพธิรุกฺขา ถูปา จ ชินธาตุโย จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺทา สุเทสิตา อคฺคปฺปวตฺตนฏฺฐาเน ถปิตา โหนฺติ ปาณินํ ฯ

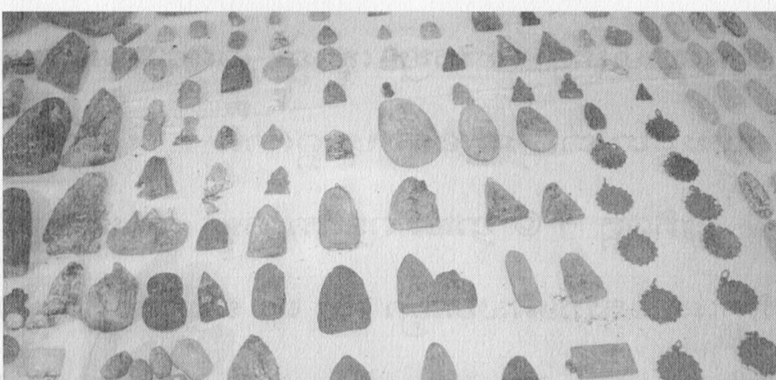
▣ อคฺโคหมสฺมิ โลกสฺมึ เสฏฺโฐ เชฏฺโฐ อนุตฺตโร อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ ฯ

▣ ทฺวาติพุตฺต ฯ ▣ ทฺวาสีติพุทฺธโต คณฺหึ เทฺวสหสฺสานิ ภิกฺขุโน จตุราสีติสหสฺสา เย เม ธมฺมา ปวตฺติโน ฯ

▣ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา กายานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ เวทนานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จิตฺตานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ ธมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จตฺตา อิทฺธิปาทา ฉนฺทิทฺธิปาโท วิริยิทฺธิปาโท จิตฺติทฺธิปาโท วิมํสิสฺสิปาโท ปญฺจินฺทฺริยานิ สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ปญฺจพลานิ สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ สตฺตโพชฺฌงฺคานิ สติสมฺโพชฺฌงฺโค ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค ปสฺสทิสมฺโพชฺฌงฺโค สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ ฯ

▣ พระสมุ่หปุ่น ได้จาภุกพระธรรมประจุพระเจดีย ณ วัน ๖ ฯ ๑๐ ๘ ค่ำ ปีมแม ๑๒๖๙ พระพุทธสาสนา ๒๔๕๐ เปน ส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้เปนปัจจัยแด่ พระวิริยาธิกโพธิญาณ ในอนาคตกาลเทอญฯ

▣ ปญฺจมาเร ชิเน นาโถ สมฺโพธิมุตฺตมํ จตุสจฺจํ ปกาเสติ ปญฺจมารา มลายนฺตุ ฯ

จารึกพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาส พุทธศตวรรษที่ ๒๔

จารึกด้านที่ ๒

(ตรวจชำระ)

© បរិនិព្វុតេ លោកនាថម្ហិ សម្ពុទ្ធេ អគ្គបុគ្គលេ បច្ឆិមា ពោធិរុក្ខា ថូបា ច ជិនធាតុយោ ចតុរាសតិ សហស្សធម្មក្ខន្ធា សុទេសតា អគ្គប្បវត្តនដ្ឋានេ ឋបិតា ហោន្តិ បាណីនំ ។

© អត្តោបមស្ស លោកស្ស សេដ្ឋោ ជេដ្ឋោ អនុត្តរោ អយមន្តិមា ជាតិ នត្ថិទានិ បុនព្ភវោតិ ។

© ទ្វាតិពុត្ត ។ © ទ្វាសតិពុទ្ធតោ គណ្ហឹ ទ្វេសហស្សានិ ភិក្ខុតោ ចតុរាសតិសហស្សា យេ មេ ធម្មា បវត្តិនោ ។

© ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា កាយានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ វេទនានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ចិត្តានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ធម្មានុបស្សនាសតិបដ្ឋានំ ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា

ឆន្ទិទ្ធិបាទោ វិរិយិទ្ធិបាទោ ចិត្តិទ្ធិបាទោ វិមំសិទ្ធិបាទោ

បញ្ចិន្ទ្រិយានិ សទ្ធិន្ទ្រិយំ វិរិយិន្ទ្រិយំ សតិន្ទ្រិយំ

សមាធិន្ទ្រិយំ ឧបេក្ខិន្ទ្រិយំ បញ្ចពលានិ សទ្ធាពលំ

វិរិយពលំ សតិពលំ សមាធិពលំ បញ្ញាពលំ សត្តពោ

ជ្ឈង្គា សតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គោ វិរិយ

សម្ពោជ្ឈង្គោ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ បស្សទ្ធិសម្ពោជ្ឈង្គោ

សមាធិសម្ពោជ្ឈង្គោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈង្គោ អដ្ឋង្គិកោ

មគ្គោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កប្បោ សម្មាវាចា សម្មា

កម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ

សម្មាសមាធិ ។

© พระสมุห์ปุ่น ได้จารึกพระธรรมบรรจุพระเจดีย์ ณ วัน ๖ ฯ ๑๐ ๘ ค่ำ ปีมะแม ๑๒๖๙ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้เป็นปัจจัยแด่พระវិរិយាធិកពោធិញាណ ในอนาคตกาลเทอญ ฯ

© បញ្ចមារេ ជិនេ នាថោ សម្ពោធិមុត្តមំ ចតុសច្ចំ

បកាសេតិ បញ្ចមារា មហាយន្តុ ។

คำจารึก

(ตรวจชำระ)

▩ ปรินิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ สมฺพุทฺเธ อคฺคปุคฺคเล ปฏิมา โพธิรุกฺขา ถูปา จ ชินธาตุโย จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธา สุเทสิตา อคฺคปฺปวตฺตนฏฺฐาเน ฐปิตา โหนฺติ ปาณีนํ ฯ

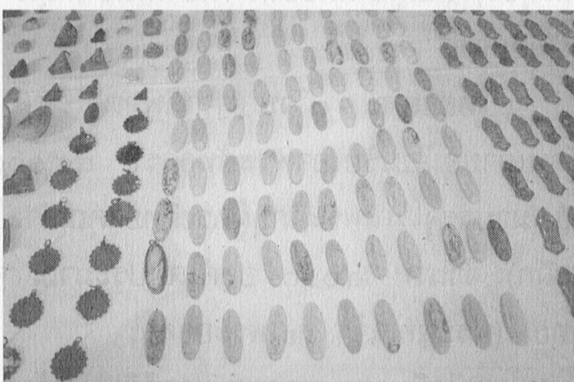
▩ อคฺโคหมสฺมิ โลกสฺมึ เสฏฺโฐ เชฏฺโฐ อนุตฺตโร อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ ฯ

▩ ทฺวาติพุตฺต ฯ ▩ ทฺวาสีติพุทฺธโต คณฺหึ เทฺวสหสฺสานิ ภิกฺขุโน จตุราสีติสหสฺสา เย เม ธมฺมา ปวตฺติโน ฯ

▩ จตฺตาโร สติปฏฺฐานา กายานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ เวทนานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จิตฺตานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ ธมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ฉนฺทิทฺธิปาโท วิริยิทฺธิปาโท จิตฺติทฺธิปาโท วิมํสิทฺธิปาโท ปญฺจินฺทฺริยานิ สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ปญฺจพลานิ สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ สตฺต โพชฺฌงฺคา สติสมฺโพชฺฌงฺโค ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิฯ

▣ พระสมุห์ปุ่น ได้จารึกพระธรรมบรรจุพระเจดีย์ ณ วัน ๖ $\overset{๑๐}{ฯ}$ $\overset{๘}{๘}$ ค่ำ ปีมะแม ๑๒๖๙ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้เป็นปัจจัยแด่พระวิริยาธิกโพธิญาณในอนาคตกาลเทอญฯ

▣ ปญฺจมาเร ชิเน นาโถ สมฺโพธิมุตฺตมํ จตุสจฺจํ ปกาเสติ ปญฺจมารา มลายนฺตุ ฯ[๒]

๒ ตรวจชำระเพียงบางคำศัพท์ที่เห็นว่าบกพร่องเท่านั้น จะไม่ตรวจแก้ไขทั้งหมดเพื่อรักษาเจตนารมณ์ของผู้จารจารึกไว้ การใช้คำศัพท์และสร้างประโยคภาษาบาลีสมัยโบราณ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของนักปราชญ์ทางภาษาบาลีซึ่งอาจดูผิดแปลกจากภาษาบาลีในปัจจุบัน แต่เป็นความนิยมของบรรพชนในยุคสมัยนั้นๆ จึงคงรูปคำศัพท์บางคำไว้เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบการศึกษาภาษาบาลีสมัยโบราณและสมัยปัจจุบัน

คำแปลจารึก

เมื่อองค์สมเด็จพระโลกนาถเจ้า ผู้เป็นอัครชน ได้ปรินิพพานแล้ว ก็ได้มีองค์พระปฏิมา ต้นพระศรีมหาโพธิ พระสถูปเจดีย์พระบรมสารีริกธาตุและพระไตรปิฎกจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ปรากฏ (แทนพระพุทธองค์) ดำรงมั่น ณ อัครสถาน(วัดประยุรวงศาวาส) เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ

พระพุทธองค์ได้ตรัสว่าทรงเป็นพระอัครชน ผู้ประเสริฐ (ด้วยวิชาและจรณะ) ทรงเจริญ(ด้วยอายุ ธนะ สิริ ยสะ พละ วัณณะและสุขะ) ไม่มีผู้อื่นเทียบเท่า มีชาตินี้เป็นที่สุด ไม่มีการกลับมาอุบัติอีกแล้ว

ให้สวด ๒ - ๓ จบ (ทฺวาติพุตฺต)

ข้าพเจ้าขอน้อมรับเอาพระสัทธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ มาบรรจุไว้ในพระภิกขุผู้ทรงวิทยาคุณทำเป็น (รูปเหรียญระลึก) จำนวน ๒,๐๐๐ องค์โดยประมาณ จากพระทวาสีติพุทธะ (พระพุทธเจ้า ๘๒ พระองค์)

(พระโพธิปักขิยธรรมของพระทวาสีติพุทธเจ้าประกอบด้วย)

มหาสติปัฏฐาน ๔ คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน (**สัมมัปปธาน ๔** คือ สังวรปธาน ปหานปธาน ภาวนาปธานและอนุรักขนาปธาน) **อิทธิบาท ๔** คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา อินทรีย์ ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ

และอุเบกขา พละ ๕ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิและปัญญา โพชฌงค์ ๗ คือสติสัมโพชฌงค์ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วิริยสัมโพชฌงค์ปีติสัมโพชฌงค์ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์ และอุเบกขาสัมโพชฌงค์ มรรค ๘ คือ สัมมาทิฏฐิสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ[๓]

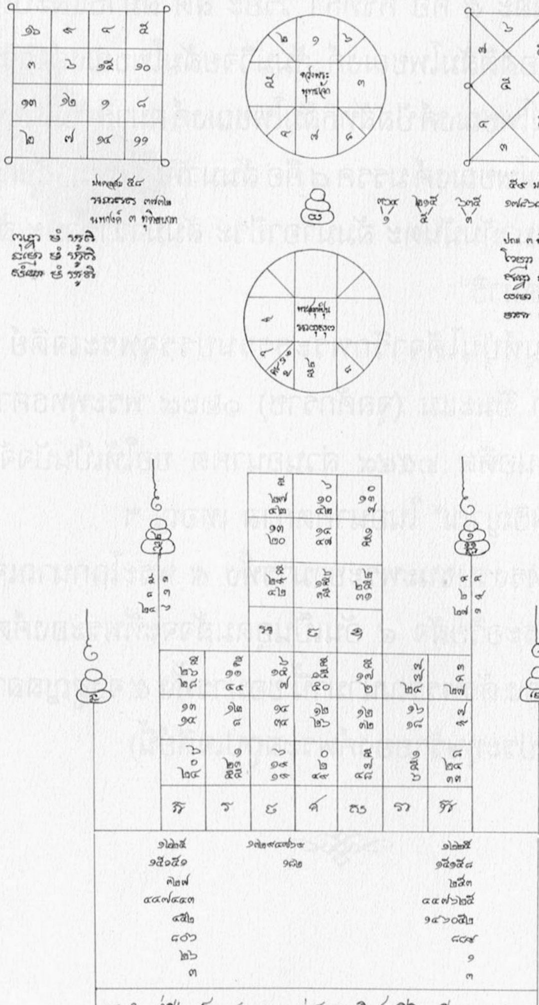
พระสมุห์ปุ่นได้จารึกพระธรรมบรรจุพระเจดีย์ ณ
๑๐ ๘
วัน ๖ ฯ ๘ ค่ำ ปีมะแม (จุลศักราช) ๑๒๖๙ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้เป็นปัจจัยแด่พระวิริยาธิกโพธิญาณ[๔] ในอนาคตกาล เทอญ ฯ

เมื่อครั้งทรงรบชนะพระยามารทั้ง ๕ พระโลกนาถเจ้าจึงทรงประกาศพระอริยสัจ ๔ อันเป็นอุดมสัจจะที่พระองค์ตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ดังพรรณนามานี้ ขอมารทั้ง ๕ จงสูญสลายไป (ขออย่ามีผู้คิดประทุษร้ายองค์พระสถูปเจดีย์นี้)

---

๓ ในจารึกมีเพียงโพธิปักขิยธรรม ๓๓ ประการ ขาดสัมมัปปธาน ๔ คือ สังวรปธาน ปหานปธาน ภาวนาปธาน และอนุรักขนาปธาน

๔ แปลว่า "พระผู้ขยันหมั่นเพียรและมีปัญญาเฉียบแหลมยิ่ง"

วันท ๓ ฯ ๑๑ ค่ำปีกุน เบ็ญจศก เวลา ๙ ทุ่ม ลักขณาสถิตย์ราษีสิงหาปี วราหอุจ

พระครูปลัดกวี๋ป ปรกฺกโม คัดลอกจากแผ่นจารึกเงินพบในพระเจดีย์ วัดประยุรวงศาวาส วรวิหาร

๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

สุวิสิทธิ์ ไทยรัตน์ ตรวจทาน

วิเคราะห์ลักษณะทั่วไปของจารึก

จารึกด้านที่ ๑

จารึกด้านที่ ๑ หรือด้านแรกเป็นด้านที่หันหน้าออกมาทางทิศตะวันออก โดยมีภาชนะบรรจุพระบรมสารีริกธาตุสถิตอยู่ข้างหน้าจารึก ภาชนะชนิดนี้เรียกโดยรวมว่าเครื่องเขินศิลปะแบบพม่า ทำด้วยไม้ไผ่ มีการทาชาดที่พื้นไม้ไผ่และขจิตลวดลายคล้ายลายรดน้ำแดง เป็นศิลปะแบบพม่า มีพระพุทธรูปล้อมรอบภาชนะที่บรรจุพระบรมธาตุ ลักษณะจารึกด้านนี้แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนบน ส่วนกลางและส่วนล่าง

ส่วนทั้ง ๓ เป็นรูปจำลองพระบรมธาตุมหาเจดีย์ วัดประยุรวงศาวาส ที่แสดงองค์ประกอบของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ (รวมกันเป็นพระพุทธศาสนา) สิ่งที่ปรากฏแทนองค์พระพุทธเจ้าก็คือ ส่วนที่เป็นดวงของพระพุทธเจ้าที่อยู่ตรงกลางของส่วนบนจารึก ขนาบข้างด้วยยันต์ ๒ ชนิด สิ่งที่เป็นตัวแทนพระสงฆ์ คือ ดวงพระสมุห์ปุ่นที่อยู่ตรงกลางระดับต่ำกว่าดวงพระพุทธเจ้า เปรียบเสมือนตัวแทนพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ส่วนล่างสุดที่ประกอบกันเป็นชั้นๆ เป็นเสมือนพระสถูปเจดีย์ที่บรรจุพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือ พระธรรมวินัย หรือ คัมภีร์พระไตร-ปิฎกจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่ โดยเฉพาะจารึกศิลากระดานชนวนแผ่นนี้ มีข้อความกล่าวถึงโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการและพระสัทธรรมจำนวน ๘๔,๐๐๐

พระธรรมขันธ์ที่จารึกไว้ด้านที่ ๒ ของจารึกแผ่นนี้

ส่วนล่างที่เห็นเป็นชั้นๆ แสดงถึงรูปทรงสัณฐานขององค์พระเจดีย์ที่มีฐานบริเวณกว้างระดับสูงขึ้นไปมีรูปแคบลงจนกระทั่งถึงบริเวณสูงสุดหรือบริเวณยอดของจารึก (หรือยอดของพระบรมธาตุมหาเจดีย์) เป็นภาพสะท้อนปริศนาธรรมและคติธรรมไว้อย่างมีความหมายลึกซึ้ง ซึ่งพระเดชพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ ท่านเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสได้เดินทางไปประเทศศรีลังการะหว่างวันที่ ๒๕-๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๐ ได้รับความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศ ศรีลังกามากมาย ได้ไปกราบไหว้พระเจดีย์องค์ใหญ่ๆ จำนวนหลายองค์และได้รับความรู้เกี่ยวกับคติธรรมในองค์พระเจดีย์มีความตอนหนึ่งที่พระเดชพระคุณพระธรรมโกศาจารย์ได้กล่าวถึงคติธรรมในองค์พระเจดีย์ไว้ในหนังสือบันทึการเดินทางไปประเทศศรีลังกาชื่อ **"เยือนสยามนิกายในศรีลังกา"** หน้าที่ ๔๗-๔๘ ความว่า

เมื่อช่างศรีลังกาและช่างไทยสมัยโบราณสร้างสถูปหรือเจดีย์ถวายเป็นพุทธบูชา พวกเขาได้ฝากคติธรรมทางพระพุทธศาสนาไว้กับองค์สถูปหรือเจดีย์ซึ่งพอตีความได้ดังนี้

๑. ฐานรากใต้ดิน หมายถึง ธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์

๒. ส่วนที่เป็นฐานสถูปหรือเจดีย์เหนือพื้นดินขึ้นมามี ๓ ชั้น หมายถึงพระรัตนตรัย

๓. ถัดจากนั้นเป็นรูปโดมทรงฟองน้ำหรือระฆังคว่ำ

เป็นต้น หมายถึง โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

๔. ต่อจากนั้นเป็นบัลลังก์สี่เหลี่ยม หมายถึงอริยสัจ ๔

๕. ถัดจานนั้นไปเป็นปล้องไฉน หมายถึง นวังคสัตถุศาสน์

๖. ต่อจากนั้นเป็นปลียอด หมายถึง มรรค ๔ ผล ๔

๗. ยอดบนสุดเป็นรูปทรงกลม หมายถึง พระนิพพาน

จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นภาพสะท้อนของจารึกพระบรมธาตุมหาเจดีย์วัดประยุรวงศาวาสว่า การจารึกพระสัทธรรมไว้เป็นส่วนล่างและมีบริเวณกว้างนั้น เพื่อแสดงให้เห็นรากฐานที่มั่นคงของชีวิตว่าผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบอยู่ในศีลธรรม ก็จะทำให้มีระดับภาวะของจิตสูงขึ้น ทำให้มีความสุข ความเจริญ มีความสมบูรณ์ งดงามด้วยกายวาจาและใจ ดำรงอยู่ด้วยมีคุณธรรมสูงส่ง เปรียบเหมือนดวงพระสมุห์ปุ่นที่เป็นเสมือน (ตัวแทน) พระอริยสงฆ์สาวกที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัยจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยมีโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ เป็นแนวในการปฏิบัติจนจิตบริสุทธิ์ กิเลสทั้งหลายทั้งปวงก็ถึงการดับสลาย ภาวะของจิตก็หลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่น ปล่อย ละ เลิก เว้นสิ่งต่างๆ เมื่อจิตหลุดพ้นการยึดมั่นถือมั่นสิ่งทั้งหลายทั้งปวงได้ กิเลสตัณหาทั้งหลายทั้งปวงก็ดับ ใจก็ใสเบาสบาย พระพุทธเจ้าเรียกภาวะของจิตที่เป็นเช่นนี้ว่า **นิพพาน** ซึ่งเป็นจุดสูงสุดยอดของชีวิต ผู้ปฏิบัติธรรมจนถึงจุดสุดยอดของชีวิตก็จะมีสถานะสูงเท่ากับดวงพระพุทธเจ้าเท่ากับเป็นดวงของพระอรหันต์นั่นเอง เป็นคติ

ธรรมที่จารึกไว้แบบสรุปความคิดรวบยอดของพระพุทธศาสนา หากนำไปพิจารณาและปฏิบัติตามก็จะเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต

อีกนัยหนึ่ง ภาพจารึกเท่ีห็นมียันต์ น โม พุ ทฺธา ย กำกับอยู่ด้วย มีปริศนาธรรมที่สันนิษฐานได้ว่า

ส่วนบน ประกอบด้วยดวงพระพุทธเจ้าที่สถิตอยู่ตรงกลาง ขนาบข้างด้วยยันต์ทางเมตตามหาเสน่ห์อยู่ด้านขวาของดวงพระพุทธเจ้าและยันต์ทางคงกระพันชาตรีที่เรียกว่า ตรีนิสิงเห อยู่ด้านซ้ายของดวงพระพุทธเจ้าใต้ยันต์ทางเมตตามหาเสน่ห์มีข้อความว่ามงคลสม ๕๘ **อนาคต** (អនាគត) ๓๗๓๒ นพางค์ ๓ และมีคาถาภาษาบาลี ๓ บรรทัด คือ

พุทฺโธ มํ รกฺขติ (ពុទ្ធោ មំ រក្ខតិ)

ธมฺโม มํ รกฺขติ (ធម្មោ មំ រក្ខតិ)

สํโฆ มํ รกฺขติ (សំឃោ មំ រក្ខតិ)

ใต้ยันต์คงกระพันตรีนิสิงเห มีข้อความว่า

๓๖๔ ๒๑๕ ๖๓๕ ๑๗๘๖๘ อดีต

๑ ๕ ๓

ข้อความต่ำลงมาอีก ๔ บรรทัดจารึกอักษรขอมภาษาบาลีว่า

พฺรหฺมา มํ รกฺขติ (ព្រហ្មា មំ រក្ខតិ)

อินฺโท มํ รกฺขติ (ឥន្ទោ មំ រក្ខតិ)

ยโม มํ รกฺขติ (ឃោ ម៉ំ រក្ខតិ)

มาตา มํ รกฺขติ (មាតា ម៉ំ រក្ខតិ)

ส่วนกลาง จารึกดวงพระสมุห์ปุ่น ตรงกลางแผ่นศิลาจารึก โดยมีรูปยันต์เป็นองค์พระที่จารึกอักษรขอมตัว ย อยู่เหนือดวงพระสมุห์ปุ่น (ใต้ดวงพระพุทธเจ้า)

ส่วนล่าง อยู่ด้านล่างสุด เป็นดวงตำราพิชัยสงคราม (สำหรับป้องกันมิให้ผู้ใดมาทำอันตรายองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์) ประกอบด้วยเลข ดวงตำราพิชัยสงครามนี้ มี ๓ ระดับ ระดับล่าง (เป็นเหมือนฐานพระเจดีย์) มีความยาวประกอบด้วยเลข แสดงถึงสุริยจักรวาล คือดาวพระเคราะห์ต่างๆ ที่หมุนรอบตัวเอง และโคจรรอบดวงอาทิตย์ ระดับกลางอยู่สูงขึ้นไป ประกอบด้วยตาราง ๔ แถว แถวละ ๗ ช่อง รวม ๒๘ ช่อง ๓ แถวบนจารึกตัวเลขลักขณาต่างๆ ขนาบด้วยอักขระหรืออักษร นโม (วาง น ไว้ด้านขวา วาง โม ไว้ด้านซ้ายจารึก) แถวล่างจารอักษรขอมและอักษรไทย หมายถึงดาวพระเคราะห์ คือ อ. อาทิตย์ (ระวิ) จ. จันทร์ (ศะศิ) ว. พุธ (พุโธ) ศ. ศุกร์ (ศุกโร) ภ. อังคาร (ภุมโม) ช. พฤหัสบดี (ชีโว, ครู) ส. เสาร์ (โสโร) รา. ราหู ก. เกตุ ขนาบข้างซ้ายขวาด้วยองค์พระที่จารึกอักษร พุทฺธา วาง พุ ไว้ทางขวาของจารึก วาง ทฺธา ไว้ด้านซ้ายของจารึก คำว่า **ทฺธา** ที่ปรากฏ มีลักษณะพิเศษ คือ จารึกอักษร ท และ ธ อยู่ในอักษรเดียวกัน นั่นคือครึ่งตัวอักษร บน จารึกเป็นตัว ท ครึ่งตัวอักษรล่างจารึกเป็น ธ จึงมีอักษร ๒ ตัว อยู่

ในอักษรตัวเดียวกัน ตามด้วยสระอา จึงเป็น ทฺธา เป็นการจารึกที่หาดูได้ยาก และถ้าไม่สังเกตก็จะไม่เห็นลักษณะ ของอักษร ๒ ตัวที่อยู่ในอักษรตัวเดียวกัน ( ) ส่วนมากจะจารึกหรือจารอักษร ท ไว้ข้างบน จารึกหรือจารอักษร ธ ไว้เป็นตัวเชิงอยู่ข้างล่างดังรูปอักษร (ทฺธา)

ระดับบนมี ๔ แถว แถวละ ๓ ช่อง ๓ แถวบนมี ๙ ช่อง เป็นเลขลักขณาต่างๆ แถวล่างเป็นอักษรขอม ลักษณะคล้าย อะ มะ อุ แต่ตัวกลางจารเป็นตัว จ ดูเหมือนเป็น อะ มะ อุ และที่ถูกต้องก็คือ อะ จะ อุ (อะ คือดวงอาทิตย์ จะคือดวงจันทร์ อุ คือ อุจจ์ หรือ มหาอุจจ์) โดยมีดวงพระสมุห์ปุ่นอยู่ข้างบนและมีองค์พระที่มีอักษร ย อยู่ภายในองค์พระคลุมอยู่ข้างบน

พิจารณาดูด้านแรกของศิลาจารึกกระดานชนวนนี้ มีลักษณะคล้ายองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ วัดประยุรวงศาวาส แท้จริงเป็นดวงตำราพิชัยสงคราม สำหรับป้องกันมิให้ผู้ใดมาทำอันตรายพระเจดีย์ แสดงถึงรากฐานที่มั่นคงขององค์พระเจดีย์ไม่มีสิ่งใดมาทำให้สั่นคอนหรือหวั่นไหวได้ หรือศัตรูไม่สามารถทำลายได้ มีดวงพระสมุห์ปุ่นเป็นส่วนเสมือนกลางขององค์เจดีย์ที่มีองค์พระ มีจารึกอักษรขอมตัว ย อยู่ด้านบนที่เปรียบเสมือนยอดพระบรมธาตุมหาเจดีย์ รูปดวงตำราพิชัยสงครามที่เปรียบเหมือนองค์พระสถูปเจดีย์นี้เปรียบเสมือนพระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ โดยเฉพาะ โพธิปักขิย-ธรรม คือ "ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งความตรัสรู้คือ เกื้อกูลแก่การตรัสรู้ หรือ ธรรมที่เกื้อหนุนแก่อริยมรรค" (พระธรรมปิฎก :

๒๕๓๘ : ๓๒๐) ส่วนองค์พระทั้งสี่จารึกอักษรขอม น โม พุ ทฺธา ที่เห็นในจารึก เปรียบเสมือนพระเจ้า ๔ พระองค์ หรือ พระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ที่เสด็จมาอุบัติในโลกและวางรากฐานแห่งพระสัทธรรมคือโพธิปักขิยธรรมที่ได้บำเพ็ญเพียรและตรัสรู้แล้ว เป็นธรรมที่ชนะข้าศึกศัตรูโดยเฉพาะพระยามารทั้ง ๕ พระเจ้าทั้ง ๔ พระองค์ (น โม พุ ทฺธา) คือ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ และพระสมณโคดม ในที่นี้สถิตอยู่ ณ ทิศทั้ง ๔ ของพระบรมธาตุมหาเจดีย์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมั่นคงแห่งพระสัทธรรม ส่วนองค์พระที่จารึกอักษร ย อยู่ด้านบนที่เป็นเสมือนยอดพระเจดีย์ ก็คือ พระศรีอริยเมตไตรย์ที่สถิตอยู่สูงและยังมิได้เสด็จลงมาวางรากฐานหรือประกาศพระสัทธรรม (รอเวลาที่จะลงมาอุบัติขึ้นในโลก) และมีคาถาสำหรับสวดภาวนาบูชาพระบรมธาตุมหาเจดีย์ที่พุทธศาสนิกชนสามารถนำไปสวดภาวนาในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นประโยชน์สุขได้ตามความเหมาะสม

จารึกด้านที่ ๒

ด้านที่ ๒ ของจารึกศิลากระดานชนวนแผ่นนี้จารด้วยอักษรขอมและอักษรไทยโบราณสมัยรัตนโกสินทร์ ภาษาที่จารึก คือ ภาษาบาลีและภาษาไทยโบราณ ข้อความตอนแรกจารึกเป็นอักษรขอมภาษาบาลี มีใจความอ้างถึงการที่พระพุทธเจ้าได้ปรินิพพานแล้ว แต่ก็ยังมีพระพุทธรูป ต้นพระศรีมหาโพธิ พระสถูปเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุและพระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ปรากฏ (แทนพระพุทธองค์) และดำรงมั่นคงอยู่ ณ พระอัครสถาน (วัดประยุรวงศาวาส) เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ เป็นการประกาศให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้ทราบว่า ถึงแม้พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ก็ยังมีพระพุทธรูป ต้นพระศรีมหาโพธิ พระสถูปเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุ และพระธรรมวินัย ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ เป็นตัวแทนพระพุทธเจ้า หากพุทธศาสนิกชนเคารพกราบไหว้สิ่งเหล่านี้ก็เท่ากับเคารพกราบไหว้พระพุทธเจ้า

ข้อความตอนที่ ๒ จารึกข้อความที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศความเป็นพระอรหันต์ว่า ทรงเป็นผู้เลิศ เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้เจริญไม่มีผู้ใดเทียบเท่าได้พระองค์มีชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ไม่ต้องเสด็จกลับมาอุบัติอีก ข้อความที่เห็นในจารึก มีการเปลี่ยนแปลงข้อความมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยการตัดคำศัพท์บางคำศัพท์ที่ซ้ำกันออกไป และเปลี่ยนวิภัตติจากฉัฏฐีวิภัตติเป็นสัตตมีวิภัตติ คือ โลกสฺส เป็น โลกสฺมึจะเห็นได้จาก

การเทียบกับหลักฐานคัมภีร์ อุปริปัณณาสกะ มัชฌิมนิกาย ใน พระสุตตันตปิฎก ฉบับสยามรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๘ เล่มที่ ๑๔ หน้า ๒๕๓ (ข้อ ๓๗๗) ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอาสภิวาจา (เปล่งวาจาอย่างองอาจ) ว่า "....อาสภิญฺจ วาจํ ภาสติ อคฺโคหมสฺมิ โลกสฺส เชฏฺโจหมสฺมิ โลกสฺส เสฏฺโจหมสฺมิ โลกสฺส อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ......"

ข้อความตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒ นี้ เปรียบเสมือนบทนำหรือบทไหว้ครู โดยยกเอาพระดำรัสของพระพุทธเจ้ามาเป็นเครื่องระลึกนึกถึง เพื่อช่วยให้งานบรรจุพระบรมธาตุมหาเจดีย์สำเร็จตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ข้อความตอนที่ ๓ ขึ้นต้นด้วยข้อความสั้นๆ ว่า **ทฺวาติพุตฺต** แปลว่า **ขอให้สวดภาวนา ๒-๓ จบ** สันนิษฐานว่าเป็นความประสงค์ของผู้จารึกคือพระสมุห์ปุ่นผู้เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะได้ประพฤติปฏิบัติโพธิปักขิยธรรมเพื่อเป็นแสงสว่างนำชีวิตไปสู่ความสำเร็จ และปรารถนาให้ผู้ได้พบข้อความในจารึกนำเอาหลักธรรมแห่งการตรัสรู้ คือโพธิปักขิย-ธรรมนี้ไปประพฤติปฏิบัติและระลึกถึงโดยการหมั่นสวดหมั่นภาวนาเพื่อความเป็นสิริมงคล

ข้อความประโยคต่อไปเป็นคำกล่าวของผู้จารึกศิลากระดานชนวนความว่า ข้าพเจ้าได้น้อมรับเอาพระสัทธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ มาบรรจุไว้ในพระภิกษุผู้ทรงวิทยาคุณทำเป็น (รูปเหรียญระลึก) จำนวน ๒,๐๐๐ องค์เป็นประมาณจากพระทวาสีติพุทธะ(พระพุทธเจ้า ๘๒ องค์)

ต่อจากนั้นจึงยกเอาโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ (ขึ้นต้นด้วยมหาสติปัฏฐาน ๔ ลงท้ายด้วยสัมมาสมาธิแห่งมรรค ๘) ที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้บำเพ็ญปฏิบัติจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์มาเป็นที่ตั้ง (สวดภาวนา) ในการบรรจุพระสัทธรรม พระบรมสารีริกธาตุ พระพุทธรูป รูปเหรียญระลึกต่างๆ และแผ่นจารึกศิลากระดานชนวน ข้อความตอนที่ ๑ มาถึงตอนนี้จารึกเป็นอักษรขอม ภาษาบาลี สำนวนโบราณ เลือกใช้คำศัพท์ที่มีความหมายตรงไปตรงมา สะดวกต่อการจดจำ ในจำนวนโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการนี้ ผู้จารึกมิได้จารึกสัมมัปปธาน ๔ ไว้ อาจเป็นเพราะการหลงลืมของผู้จารึกหรือผู้จารึกต้องการให้เป็นปริศนาธรรมสำหรับผู้พบเห็นได้นำไปคิดพิจารณาก็เป็นได้ เพราะองค์ธรรมในสัมมัปปธาน ๔ มีอยู่ในองค์ธรรมอื่นๆ ของโพธิปักขิยธรรมด้วยเช่นกัน

ข้อความตอนต่อไปจารึกเป็นอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ภาษาไทยโบราณ เป็นข้อความที่ว่า "พระสมุห์ปุ่น ได้จารึกพระธรรมบรรจุพระเจดีย์ ณ วัน ๖ ๑๐ ฯ ๘ ค่ำ ปีมะแม จุลศักราช ๑๒๖๙ พระพุทธศาสนา ๒๔๕๐ เป็นส่วนอดีต ๒๕๔๙ ส่วนอนาคต ขอให้เป็นปัจจัยแด่พระวิริยาธิกโพธิญาณ ในอนาคตกาลเทอญฯ" บ่งบอกความเป็นภาษาไทยโบราณอย่างชัดเจน

ข้อความสุดท้ายเป็นอักษรขอมภาษาบาลี มีใจความว่าพระพุทธเจ้าทรงประกาศอริยสัจ ๔ (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) อุดมธรรม ที่ได้ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองในการเอาชนะพระยามารทั้ง ๕ (คือ กิเลสมาร ขันธมาร อภิสังขารมาร เทว

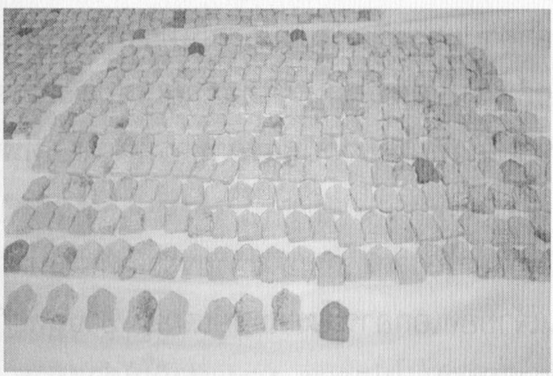
ปุตตมารและมัจจุมาร) และข้อความประโยคสุดท้าย คือ **“ขอมารทั้ง ๕ จงสูญสลายไป”**

โดยปกติทั่วไป เมื่อจารหรือจารึกจบเรื่องราวแล้ว ข้อความตอนสุดท้ายของเอกสารโบราณ มักจะระบุข้อความที่เป็นการอวยพรให้ผู้อ่านผู้ศึกษามีความสุขความเจริญก้าวหน้าในชีวิต แต่ในจารึกแผ่นนี้ ยกเอามารมากล่าวถึงเป็นเครื่องแสดงให้ทราบความหมายที่สันนิษฐานว่า ข้อความนี้ แท้ที่จริงแล้วก็คือคำสาปแช่งหรือคำประกาศให้ทราบว่า ผู้ที่มาประทุษร้ายต่อองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ด้วยเจตนาไม่บริสุทธิ์จะได้รับความหายนะเช่นเดียวกับพระยามารทั้ง ๕ ที่พ่ายแพ้ต่อพระพุทธเจ้า

นักภาษาโบราณ กรมศิลปากร มักพบเห็นคำสาปแช่งของผู้เป็นเจ้าของเอกสารโบราณอยู่เสมอ บางแห่งก็สาปแช่งด้วยถ้อยคำที่หยาบ ไม่สุภาพ บางแห่งก็ใช้คำสุภาพ บางแห่งสาปแช่งด้วยการใช้ถ้อยคำเปรียบแทียบ มิได้สาปแช่งโดยตรง (เพราะเป็นผู้ทรงศีล) ถ้าเป็นข้อความสาปแช่งภาษาไทยก็จะรู้ได้ทันที ถ้าเป็นคำสาปแช่งที่จารหรือจารึกเป็นอักษรอื่นๆ ก็จะทำให้ไม่มีผู้ใดทราบ

นอกจากผู้ที่อ่านภาษาโบราณได้และมักไม่เปิดเผยให้ผู้อื่นทราบ เพราะเปิดเผยออกไปแล้วจะทำให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นอยากลองตามมา ทุกครั้งที่มีผู้ขอศึกษาเอกสารโบราณจากแหล่งเก็บเอกสารโบราณ เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลจะตรวจสอบข้อความต่างๆ ภายในตัวเอกสารโบราณให้รอบคอบก่อน

จะนำออกบริการแก่ผู้ต้องการศึกษา ค้นคว้า ถ้าพบข้อความไม่เหมาะสมก็จะงดบริการเอกสารโบราณชิ้นนั้นๆ เพื่อป้องกันบางสิ่งบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นได้ เรื่องอย่างนี้ไม่เชื่ออย่าลบหลู่ ป้องกันไว้ก่อนดีที่สุด

คำศัพท์และสำนวนภาษาจารึก

คำภาษาบาลีและภาษาไทยที่พบในจารึกมีความกะทัดรัด สละสลวย งดงาม มีความหมายชัดเจน ผู้จารึกเลือกใช้คำศัพท์ที่จำเป็นและมีความหมายครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญ ไม่ใช้คำศัพท์ที่ฟุ่มเฟือย ไม่วางคำสันธานให้เป็นที่เกะกะเช่นคำ **จ** และ **อิติ** แสดงการเชื่อมความหรือ ไขความ ไม่นำคำกิริยาในประโยคมาวางไว้ ปล่อยให้ผู้มีความประสงค์จะแปลเติมคำกิริยาเข้ามาเองในเวลาแปล

ข้อความบางตอนมีการทำสมาสและสนธิกัน เช่น ฉนฺทิ ทฺธิปาโท วิริยิทฺธิปาโท...ปญฺจินฺทฺริยานิ สทฺธินฺทฺริยํ เป็นต้น สร้างความไพเราะและกระชับ ทำให้สะดวกในการอ่านและจำได้โดยไม่ต้องท่องจำให้เสียเวลาเป็นเจตนาของผู้จารึกที่ต้องการให้ผู้พบเห็นจารึกนี้นำข้อความที่จารึกภาษาบาลีไปใช้สวดมนต์ภาวนาเพื่อความเป็นสิริมงคล มีการใช้ภาษาและไวยากรณ์แบบโบราณ นักศึกษาภาษาบาลีปัจจุบันอ่านดูข้อความในจารึกแล้ว อาจมองว่าใช้คำและไวยากรณ์บกพร่อง

การใช้ถ้อยคำจารึก ผู้จารึกได้รู้จักเลือกสรรนำคำภาษาบาลีที่มีความหมายตรงตัวมาสร้างประโยคที่กะทัดรัด มีความชัดเจนแบบตรงไปตรงมา มีความไพเราะโดยไม่ต้องตีสำนวนหรือตีความเนื้อหาสาระให้เกิดความยุ่งยากสับสน อ่านแล้วเข้าใจได้ทันที ซึ่งผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนภาษาบาลีมาโดยตรง แต่ได้อ่านหนังสือธรรมะบ่อยๆ ได้อ่านข้อความที่จารึกก็

สามารถเข้าใจถึงเนื้อหาของจารึกได้ จัดได้ว่าผู้จารึกมีภูมิธรรมและความชำนาญเชี่ยวชาญทางด้านวรรณศิลป์ อักษรศาสตร์และภาษาศาสตร์เป็นอย่างมาก

ผู้จารึกรู้จักย่อหรือเก็บข้อความยาวๆ มาทำเป็นข้อความสั้นๆ ได้ดี มีความหมายชัดเจน เช่นคำว่า จตุราสีติ สหสฺสธมฺมกฺขนฺทา แปลว่า “พระสัทธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์” ถ้าให้นักภาษาบาลีปัจจุบันนำข้อความนี้มาแต่งเป็นภาษาบาลีจะใช้ข้อความยาวมากตามรูปแบบไวยากรณ์ ยากที่นักภาษาบาลีในปัจจุบันจะกล้าใช้ถ้อยคำกะทัดรัดแบบนี้ เพราะกลัวถูกตำหนิว่าเขียนผิดไวยากรณ์

คำว่า ปรินิพฺพุตฺเต, ขนฺทา ที่อยู่หลังข้อความ จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺทา, ถปิตา, ทฺวาติพุตฺต, จตุราสีติสหสฺสา และคำว่า จตฺตา (อิทฺธิปาทา) คำศัพท์เหล่านี้ อาจถูกมองว่าผู้จารึกใช้ถ้อยคำและไวยากรณ์ไม่ถูกต้อง ในความเป็นจริงหาเป็นไปตามนั้นไม่ ตรงกันข้าม การใช้คำเหล่านี้ บ่งบอกลักษณะความเป็นปราชญ์ทางภาษาของบรรพบุรุษยากจะปฏิเสธได้ เพราะบรรพบุรุษรู้จักนำคำศัพท์มาประดิษฐ์สร้างสรรค์อย่างมีระบบ และมีเหตุผลที่อธิบายได้

คำ ปรินิพฺพุตฺเต ปกติเป็น ปรินิพฺพุเต ภาษาโบราณนิยมซ้อนตัวอักษรเข้ามา ถือว่าถูกต้องตามแบบโบราณ (ปัจจุบันอาจถือว่าผิด) คำว่า ขนฺทา และ ถปิตา ที่ผู้จารึกนำมาใช้ในแผ่นจารึก โดยทั่วไป จะเห็นเป็นรูป ขนฺธา และ ฐปิตา เมื่อเห็นเป็นรูป ขนฺทา และ ถปิตา ก็จะรีบสรุปทันทีว่ามีความบกพร่อง

ใช้คำไม่ถูกต้อง แท้จริงแล้วคำศัพท์ทั้ง ๒ นี้ ถือว่ามีความถูกต้องตามแบบภาษาโบราณ เพราะคำศัพท์ที่อยู่ในวรรคเดียวกันมีฐานเสียงเหมือนกันอาจนำมาใช้แทนกันได้ อีกทั้งพยัญชนะวรรค ฏ และ พยัญชนะวรรค ต ในภาษาบาลี (และภาษาสันสกฤต) ที่มีตำแหน่งอักษรตรงกัน สามารถนำมาใช้แทนกันได้ คำว่า ขนฺทา จะใช้คำว่า ขณฺฑา ก็ได้ คำว่า จปิตา จะใช้คำว่า ถปิตา ก็ได้ และคำ ขนฺทา กับ ขนฺธา ซึ่งมีฐานเสียงอยู่ในวรรคเดียวกัน คนโบราณก็มักนำมาใช้แทนกันอยู่เสมอ ถือเป็นความถูกต้องเป็นคำที่ใช้กันในยุคสมัยนั้นๆ เป็นความนิยมใช้กันทั่วไป จะเห็นคำเหล่านี้ได้จากหลักฐานเอกสารโบราณทั่วไป คือ คัมภีร์ใบลานและหนังสือสมุดไทย (สมุดข่อย) เป็นต้น

คำว่า ทฺวาติพุตฺต แปลว่า "ขอให้สวดภาวนา ๒-๓ จบ" สันนิษฐานว่า แยกออกเป็น ทฺวา (๒) ติ (๓) และพุตฺต (ที่มาจากวุตฺต โดยการแผลง ว เป็น พ) แปลว่า กล่าว, พูด, สนทนา ในที่นี้หมายถึงการสวดมนต์ภาวนา การนำคำทั้ง ๓ มาต่อกันและสื่อความหมายได้ชัดเจนตรงประเด็นหรือเจตนาที่จะสื่อให้รู้ว่าผู้ที่พบเห็นข้อความในจารึกแล้วนำไปสวดมนต์วันละ ๒-๓ จบ จะเกิดสิริมงคลแก่ผู้สวดภาวนานั้น เป็นการใช้ภาษาแบบง่ายๆ แต่ดูเหมือนยาก

คำว่า จตุราสีติสหสฺสา (ข้างหน้า เย เม ธมฺมา ปวตฺติโน) ก็ดี คำว่า จตฺตา (ข้างหน้า คำ อิทฺธิปาทา) ก็ดี ก็จะถูกมองถูกวิจารณ์ว่าไม่ถูกต้อง มีข้อผิดพลาด แต่ก็เป็นการใช้คำศัพท์ที่ถูกต้องเช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่า คำ สหสฺส จะเป็นนปุํสกลิงค์ แต่

เมื่อนำมาใช้เป็นคำคุณศัพท์ที่ใช้ขยายคำนามนั้นๆ ก็สามารถผันรูปไปตามคำนามที่ตนขยายความได้โดยเฉพาะในจารึกแผ่นนี้

คำ สหสฺส ถูกนำมาใช้ขยายตัวประธาน คือ ธมฺมา รูป ปุลิงค์ คำ จตุราสีติสหสฺสา จึงมีรูปเป็นปุงลิงค์ตามไปด้วย และคำว่า จตฺตา (๔) ที่ปกติทั่วไปเห็นรูปเป็น จตฺตาโร (ขยายคำ อิทธิปาทา แปลว่า อิทธิบาท ๔) พอเห็นคำ จตฺตา ก็อาจนึกว่าผู้จารึกไม่มีความรู้ด้านภาษาบาลี (อาจเป็นลักษณะการจับผิด) ด้วยเจตนาไม่ให้ความสำคัญ

คำ จตฺตา นี้ถือเป็นลูกเล่นหรือเป็นเทคนิคของคนโบราณที่มีเจตนาใช้คำนี้เพื่อให้มีรูปมีเสียงสัมพันธ์กับคำว่า อิทฺธิปาทา ที่เป็นรูปพหุพจน์ (โดยตัดคำ โร แห่ง จตฺตาโร ออกไป) ก็สามารถสื่อความหมายได้ว่าเป็นจำนวน ๔ เป็นการสร้างรูปคำคุณศัพท์หรือคำวิเศษณะให้เหมือนคำนามที่ตนขยาย เช่นเดียวกับคำ จตุราสีติสหสฺสา ที่ขยายคำศัพท์ ธมฺมา ดังนั้น คำ จตฺตา ที่ขยาย อิทฺธิปาทา จึงถือว่าถูกต้องแบบภาษานิยมของคนโบราณ ในการตรวจชำระ อาจคงรูปเดิมไว้ให้เป็นประโยชน์ทางการศึกษาวิธีการสร้างคำศัพท์สร้างประโยคของบรรพบุรุษก็ได้ หรือจะเพิ่มคำว่า โร เข้ามาก็ได้ เพื่อประโยชน์ในการนำเอาไปใช้ในโอกาสที่เหมาะสม

ข้อความต่อมาเป็นภาษาไทยโบราณ มีภาษาไทยที่เป็นอักการขอมเข้ามาแทรกสลับกับภาษาไทยอักษรไทย ลักษณะการใช้อักษรไทยสลับกับอักษรขอมนี้เป็นที่นิยมของคนโบราณ จะพบเห็นได้ในคัมภีร์ใบลาน หนังสือสมุดไทย (สมุดข่อย) และ

เอกสารโบราณทั่วไป การที่มีอักษรขอมเข้ามาแทรกหรือสลับกับอักษรไทยทำให้เอกสารโบราณชิ้นนั้นๆ ดูมีคุณค่า มีมนต์ขลังและมีความโดดเด่นยิ่งขึ้น

คำว่า "จาฤก ประจุ พระเจดีย ปีมแม พระพุทธสาสนาเปน" เป็นถ้อยคำที่บ่งบอกถึงความเป็นภาษาโบราณ เป็นที่นิยมใช้ในสมัยโบราณ ถือว่าเป็นการเขียนที่ถูกต้องตามมาแบบแผนโบราณ เทียบได้กับคำภาษาไทยในปัจจุบันได้ดังนี้

คำไทยโบราณ	**คำไทยปัจจุบัน**
จาฤก	จารึก (ปัจจุบันไม่ใช้อักษร ฤ)
ประจุ	บรรจุ
พระเจดีย	พระเจดีย์ (คนโบราณมักไม่ใส่ไม้ทัณฑฆาตคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต)
ปีมแม	ปีมะแม (ในตำรา ๑๒ ราศีจะไม่ใส่ สระอะเช่น ฉลู มโรง มเสง เป็นต้น)
พระพุทธสาสนา	พระพุทธศาสนา
เปน	เป็น

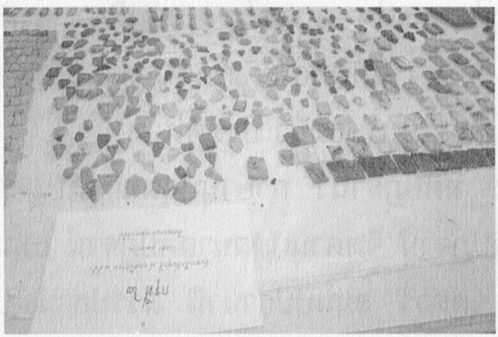
คำจารึกหรือคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปเวลาจารเขียนหรือจารึกจบคัมภีร์หรือจบเรื่องแล้ว จะมีการให้พรแก่ผู้ศึกษาค้นคว้าหรือผู้สร้างผู้จารึกจะขออานิสงส์ขอพรคุณ

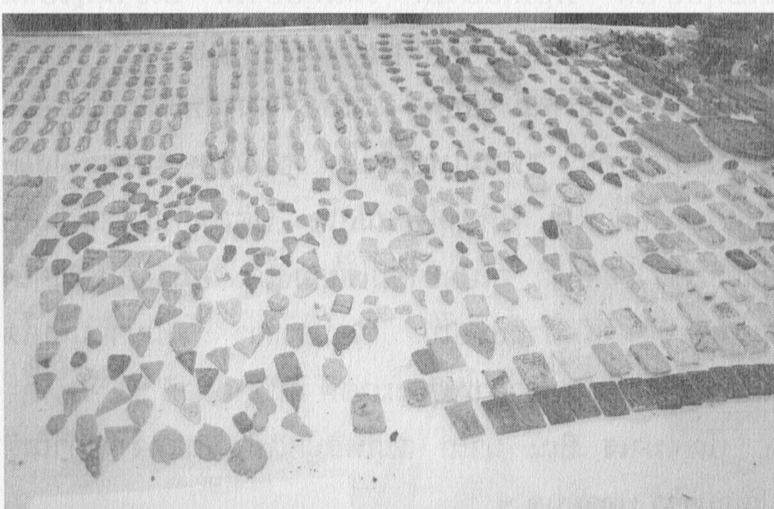
พระศรีรัตนตรัยคุ้มครองรักษาให้หลุดพ้นจากภยันตรายโรคาพาธต่างๆ แต่จารึกศิลาแผ่นนี้ตอนท้ายอ้างเอามารทั้ง ๕ มากล่าวถึงว่าพ่ายแพ้ต่อพระพุทธเจ้าและจบลงด้วยคำว่า ปญฺจมารา มลายนฺตุ ถือว่ามีความหมายลึกซึ้งมากผู้จารึกเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญชำนาญการแต่งภาษาบาลีและรอบรู้คัมภีร์พระไตรปิฎก รู้จักใช้สำนวนไทยแบบโบราณที่คนยุคปัจจุบันไม่ใช้กัน เช่นใช้คำว่า "เป็นส่วนอดีต, ส่วนอนาคต" เป็นพระภิกษุผู้คงแก่เรียน รู้จักจารึกอักษรขอมและการใช้เวทมนต์คาถา มีศิลปะในการนำคำสาปแช่งมาจารึกไว้ตอนท้ายที่ให้คติเตือนใจสอนว่า บรรดามารทั้ง ๕ พ่ายแพ้ (ไม่สามารถเอาชนะพระพุทธเจ้าได้ฉันใด) ผู้ประสงค์ร้ายต่อองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ก็จะพ่ายแพ้ไม่สามารถมากระทำการประทุษร้ายย่ำยีองค์พระเจดีย์ฉันนั้น

นับเป็นการใช้ภาษาบาลีที่สุภาพลุ่มลึก แสดงให้เห็นภูมิความรู้และภูมิธรรมของพระสมุห์ปุ่น ผู้จารึกศิลาแผ่นนี้ พระสมุห์ปุ่นไม่ใช่พระสมุห์ปุ่นที่เป็นพระฐานาและพระลูกวัดประยุรวงศาวาสธรรมดา แต่เป็นพระสมุห์ปุ่นผู้เป็นยอดแห่งบุรพาจารย์ที่จะอยู่ในความทรงจำของพระภิกษุสงฆ์และสาธุชนชาววัดประยุรวงศาวาสตลอดไป ตามคำบอกกล่าวว่าท่านพระสมุห์ปุ่น ดำรงสมณศักดิ์ ที่พระครูสาราณียคุณ

จารึกศิลากระดานชนวนแผ่นนี้ เป็นศาสนวัตถุที่ใช้บันทึกและเผยให้เห็นความสำคัญของโพธิปักขิยธรรม เป็นเอกสารโบราณที่จารึกอักษรและภาษาโบราณที่มีอายุนับได้

เป็นร้อยปี จารึกศิลากระดานชนวนแผ่นนี้จึงเป็นมรดกวัฒนธรรมทางภาษาที่ทรงคุณค่าอย่างแท้จริง และจักสถิตย์อยู่ ณ วัดประยุรวงศาวาสต่อไป.

บทสวดบูชาพระบรมธาตุมหาเจดีย์

© ปรินิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ สมฺพุทฺเธ อคฺคปุคฺคเล ปฏิมา โพธิรุกฺขา ถูปา จ ชินธาตุโย จตุราสีติสหสฺสธมฺมกฺขนฺธา สุเทสิตา อคฺคปฺปวตฺตนฏฺฐาเน จปิตา โหนฺติ ปาณีนํ ฯ อคฺโคหมสฺมิ โลกสฺมึ เสฏฺโฐ เชฏฺโฐ อนุตฺตโร อยมนฺติมา ชาติ นตฺถิทานิ ปุนพฺภโวติ ฯ ทฺวาสีติพุทฺธโต คณฺหึ เทฺวสหสฺสานิ ภิกฺขุโน จตุราสีติสหสฺสา เย เม ธมฺมา ปวตฺติโน ฯ

© จตฺตาโร สติปฏฺฐานา กายานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ เวทนานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จิตฺตานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ ธมฺมานุปสฺสนาสติปฏฺฐานํ จตฺตาริ สมฺมปฺปธานานิ สํวรปธานํ ปหานปธานํ ภาวนาปธานํ อนุรกฺขนาปธานํ จตฺตาโร อิทฺธิปาทา ฉนฺทิทฺธิปาโท วิริยิทฺธิปาโท จิตฺติทฺธิปาโท วิมํสิทฺธิปาโท ปญฺจินฺทฺริยานิ สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ อุเปกฺขินฺทฺริยํ ปญฺจพลานิ สทฺธาพลํ วิริยพลํ สติพลํ สมาธิพลํ ปญฺญาพลํ สตฺตโพชฺฌงฺคา สติสมฺโพชฺฌงฺโค ธมฺมวิจยสมฺโพชฺฌงฺโค วิริยสมฺโพชฺฌงฺโค ปีติสมฺโพชฺฌงฺโค ปสฺสทฺธิสมฺโพชฺฌงฺโค สมาธิสมฺโพชฺฌงฺโค อุเปกฺขาสมฺโพชฺฌงฺโค อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปฺโป สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมาอาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสติ สมฺมาสมาธิ ฯ

ปญฺจมาเร ชิเน นาโถ สมฺโพธิมุตฺตมํ จตุสจฺจํ ปกาเสติ ปญฺจมารา มลายนฺตุ ฯ

นโม พุทฺธาย พุทฺโธ มํ รกฺขติ ฯ

นโม พุทฺธาย ธมฺโม มํ รกฺขติ ฯ

นโม พุทฺธาย สงฺโฆ มํ รกฺขติ ฯ

นโม พุทฺธาย พฺรหฺมา มํ รกฺขติ ฯ

นโม พุทฺธาย อินฺโท มํ รกฺขติ ฯ

นโม พุทฺธาย ยโม มํ รกฺขติ ฯ

นโม พุทฺธาย มาตา มํ รกฺขตีติ ฯ[๕]

---

๕ บทสวดนี้เรียบเรียงตามภาษาบาลีที่ปรากฏในนจารึก เพื่อรักษารูปแบบการใช้ภาษาโบราณหรือภาษาที่ใช้จารึก

บทสวดบูชาพระบรมธาตุมหาเจดีย์

สำหรับคฤหัสถ์

© ปะรินิพพุเต โลกะนาถัมหิ สัมพุทเธ อัคคะปุคคะเล ปะฏิมา โพธิรุกขา ถูปา จะ ชินะธาตุโย จะตุราสีติสะหัสสะธัมมักขันธา สุเทสิตา อัคคัปปะวัตตะนัฏฐาเน ฐะปิตา โหนติ ปาณีนังฯ

© อัคโคหะมัสมิ โลกัสมิง เสฏโฐ เชฏโฐ อะนุตตะโร อะยะมันติมา ชาติ นัตถิทานิ ปุนัพภะโวติ ฯ ทวาสีติพุทธะโต คัณหิงเท้วสะหัสสานิ ภิกขุโน จะตุราสีติสะหัสสา เย เม ธัมมาปะวัตติโน ฯ

© จัตตาโร สะติปัฏฐานา กายานุปัสสะนาสะติปัฏฐานัง เวทะนานุปัสสะนาสะติปัฏฐานัง จิตตานุปัสสะนาสะติปัฏฐานัง ธัมมานุปัสสะนาสะติปัฏฐานัง จตฺตาริ สัมมัปปะธานานิ สังวะระปะธานัง ปะหานะปะธานัง ภาวะนาปะธานัง อะนุรักขะนาปะธานัง จัตตาโร อิทธิปาทา ฉันทิทธิปาโท วิริยิทธิปาโท จิตติทธิปาโท วิมังสิทธิปาโท ปัญจินทริยานิ สัทธินทริยัง วิริยินทริยัง สะตินทริยัง สะมาธินทริยัง อุเปกขินทริยัง ปัญจะพะลานิ สัทธาพะลัง วิริยะพะลัง สะติพะลัง สะมาธิพะลัง ปัญญาพะลัง สัตตะ โพชฌังคา สะติสัมโพชฌังโค ธัมมะวิจะยะสัมโพชฌังโค วิริยะสัมโพชฌังโค ปีติสัมโพชฌังโค ปัสสัทธิสัมโพชฌังโค สะมาธิสัมโพชฌังโค อุเปกขาสัมโพชฌังโค อัฏฐังคิโก มัคโค สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว. สัมมาวายาโม สัมมาสะติ สัมมา

สะมาธิ ฯ

ปัญจะมาเร ชิเน นาโถ สัมโพธิมุตตะมัง จะตุสัจจัง ปะกาเสติ ปัญจะมารา มะลายันตุ ฯ

นะโม พุทธายะ พุทโธ มัง รักขะติ ฯ

นะโม พุทธายะ ธัมโม มัง รักขะติ ฯ

นะโม พุทธายะ สังโฆ มัง รักขะติ ฯ

นะโม พุทธายะ พรัหมา มัง รักขะติ ฯ

นะโม พุทธายะ อินโท มัง รักขะติ ฯ

นะโม พุทธายะ ยะโม มัง รักขะติ ฯ

นะโม พุทธายะ มาตา มัง รักขะตีติ ฯ

คำแปลบทสวดจากจารึก

เมื่อองค์สมเด็จพระโลกนาถเจ้าผู้เป็นอัครชนได้ปรินิพพานแล้ว ก็ได้มีองค์พระปฏิมา ต้นพระศรีมหาโพธิ พระสถูปเจดีย์ พระบรมสารีริกธาตุ และพระไตรปิฎกจำนวน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ปรากฏ (แทนพระพุทธองค์) ดำรงมั่น ณ อัครสถาน (วัดประยุรวงศาวาส) เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษยชาติ พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสว่า ทรงเป็นพระอัครชนทรงประเสริฐ (ด้วยวิชาและจรณะ) ทรงเจริญ (ด้วยอายุวรรณะ สุขะและพละเป็นต้น) ไม่มีผู้อื่นเทียบเท่า มีชาตินี้เป็นที่สุด ไม่มีการกลับมาอุบัติอีกแล้ว

ข้าพเจ้าขอน้อมรับพระสัทธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์มาบรรจุไว้ในพระภิกขุผู้ทรงวิทยาคุณ (รูปเหรียญระลึก) จำนวน ๒,๐๐๐ องค์โดยประมาณ ของพระทวาสีติพุทธะ (พระพุทธเจ้า ๘๒ พระองค์)

(พระโพธิปักขิยธรรมของพระทวาสีติพุทธเจ้า ประกอบด้วย)

มหาสติปัฏฐาน ๔ คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน **สัมมัปปธาน ๔** คือ สังวรปธาน ปหานปธาน ภาวนาปธาน และอนุรักขนาปธาน **อิทธิบาท ๔** คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา **อินทรีย์ ๕** คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิและอุเบกขา **พละ ๕** คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิและ

ปัญญา **โพชฌงค์ ๗** คือสติสัมโพชฌงค์ ธัมมวิจยสัมโพชฌงค์ วิริยสัมโพชฌงค์ ปีติสัมโพชฌงค์ ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ สมาธิสัมโพชฌงค์ และอุเบกขาสัมโพชฌงค์ **มรรค ๘** คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

เมื่อครั้งทรงชนะอยู่เหนือพระยามารทั้ง ๕ พระโลกนาถเจ้าจึงทรงประกาศพระอริยสัจ ๔ อันเป็นอุดมสัจจะที่ทรงตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ดังพรรณนามานี้ ขอมารทั้ง ๕ จงสูญสลายไป (ขอให้ข้าพเจ้าพ้นอุปสรรคทั้งปวง)

นโมพุทธายะ ขอพระพุทธเจ้าคุ้มครองรักษาข้าพเจ้า
นโมพุทธายะ ขอพระธรรมคุ้มครองรักษาข้าพเจ้า
นโมพุทธายะ ขอพระสงฆ์คุ้มครองรักษาข้าพเจ้า
นโมพุทธายะ ขอพระพรหมคุ้มครองรักษาข้าพเจ้า
นโมพุทธายะ ขอพระอินทร์คุ้มครองรักษาข้าพเจ้า
นโมพุทธายะ ขอพระยมคุ้มครองรักษาข้าพเจ้า
นโมพุทธายะ ขอมารดาและบิดาคุ้มครองรักษาข้าพเจ้า

ประโยชน์ของการสวดมนต์บทนี้

๑. เท่ากับเป็นการสวดบูชาคุณพระพุทธเจ้า ๘๒ พระองค์ บูชาพระพุทธรูป ต้นพระศรีมหาโพธิ พระสถูปเจดีย์ โพธิปักขิยธรรม พระสัทธรรม ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์ และบูชาคุณพระสงฆ์ ๒,๐๐๐รูป

๒. สวดบูชาคุณพระเจ้า ๕ พระองค์ คือพระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ พระกัสสปะ พระสมณโคดมและพระศรีอริยเมตไตรย์

๓. เป็นเครื่องเตือนสติให้ระลึกถึงทางแห่งการพ้นทุกข์โดยการประพฤติปฏิบัติโพธิปักขิยธรรม ทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า

๔. ป้องกันศัตรูหมู่มารที่มารุกรานได้ทุกชนิด (โดยเฉพาะการหมั่นภาวนาว่า ปัญจะมารา มะลายันตุ ฯ ฯ ฯ)

๕. ทำให้เป็นคนมีวาจาสิทธิ์เช่นเดียวกับพระสมุห์ปุ่น

๖. ทำให้มีฐานะมั่นคงเหมือนองค์พระบรมธาตุมหาเจดีย์

บรรณานุกรม

ประเสริฐ ณ นคร, **การอธิบายศิลาจารึก สมัยสุโขทัย.** โครงการกิตติเมธี สาขาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ศ. **เยือนสยามนิกายในศรีลังกา.** กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** กรุงเทพ ฯ, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** กรุงเทพ ฯ, โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘.

ศิลปากร, กรม. **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑ อักษรปัลลวะ หลังปัลลวะ พุทธศตวรรตที่ ๑๒-๑๔.** โดยหอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๒๙.

ศิลปากร, กรม. **จารึกในประเทศไทย เล่ม ๕ อักษรขอม อักษรธรรมและอักษรไทย พุทธศตวรรตที่ ๑๙-๒๔.** โดยหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๒๙.

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร, **แบบเรียนหนังสือภาษาโบราณ.** กรุงเทพฯ, รุ่งศิลป์การพิมพ์, ๒๕๔๓.

เอื้อน มณเทียรทอง, พ.อ.(พิเศษ). **พระคัมภีร์โหราศาสตร์ศิลปาคมของสำนักโหร "หอคำ".** กรุงเทพฯ, จตุจักรวิทยา, ๒๕๒๖.

วัดประยุรวงศาวาส, **ประวัติชีวิต...การงาน...หลักธรรม พระพุทธวรญาณ,** กรุงเทพฯ, หจก. สามลดา, ๒๕๔๘.

74
73

34

หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลาตั้งอยู่ติดกับพระบรมธาตุมหาเจดีย์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ กระทรวงธรรมการได้ใช้เป็นห้องสมุดประชาชนเป็นแห่งแรกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ต่อมา กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

วัดประยุรวงศาวาสกำลังดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์หอสมุดพรินทร์ปริยัติธรรมศาลา เพื่อใช้เป็นพิพิธภัณฑ์แสดงปูชนียวัตถุที่ค้นพบในกรุที่ ๑ และ กรุที่ ๒ ของวัดประยุรวงศาวาสต่อไป.